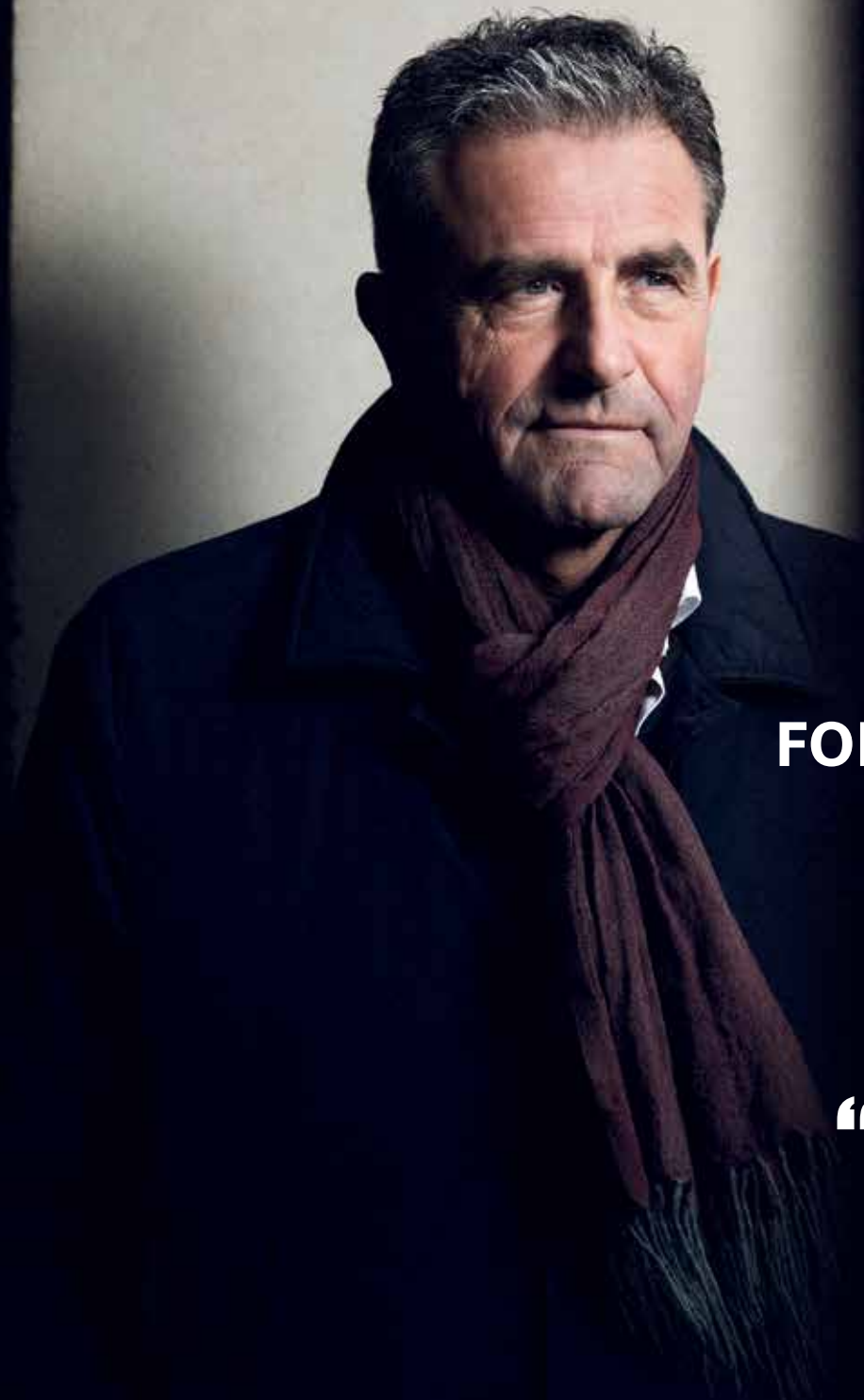


nr. 6 / december 2015 – 77. årgang

GRÆNSEN

magasin for mindretal, sprog og kultur



JENS CHRISTIAN GRØNDAHL:
**FLYGTNINGE VIL
FORANDRE EUROPA
FOR ALTID**

JØRN LUND:
**FOLKELIGHED
BOR I SPROGET**

ANDERS LUND MADSEN:
**“JEG HOLDER MEGET AF
DRONNING MARGRETHE
OG DANNEBROG**

GRÆNSEFORENINGEN
FOR EN ÅBEN DANSKHED



INDHOLD

- 3 **LEDER**
Af Mette Bock
- 4 **TEMA: FLYGTNINGE I EUROPA**
- 15 **THERKELSENS HJØRNE**
- 16 **DANSK FOLKELIGHED**
Af Jørn Lund
- 18 **GRÆNSEOVERSKRIDELSER**
Med Anders Lund Madsen
- 20 **STANDS HETZEN MOD SØNDERJYLLAND**
Af Niels Davidsen-Nielsen
- 22 **DE SMÅ SPROG SKAL STYRKES**
Interview med Renate Schnack
- 24 **ANMELDELSE:
DANSKHED I MIDDELALDEREN**
Af Uffe Østergaard
- 25 **ANMELDELSE:
BREVE FRA 2. VERDENSKRIG**
Af Moritz Schramm
- 26 **ANMELDELSE:
DANSK-TYSK SALMEBOG**
Af Karsten Nissen
- 27 **NYT UNDERVISNINGSSITE
FRA GRÆNSEFORENINGEN**
- 28 **MØBLER ER OGSÅ DANNELSE**
- 29 **"TÆNK ENGANG"**
Af Mette Bock
- 32 **PÅ JAGT EFTER ØSTERS**



TEMA: FLYGTNINGE I EUROPA

Flygtninge vil forandre Europa for altid, mener forfatteren Jens Christian Grøndahl. Læs side 4

Foto: Thomas Tolstrup



FOLKELIGHED I SPROGET

Folkeligheden manifesterede sig i sproget i 1800-tallet, da ballader blev til folkeviser, skriver sprogprofessor Jørn Lund. Læs side 16



GRÆNSEOVERSKRIDELSER

Nationalstaten er ikke rigtig brugbar længere. Det er jo lige meget, om man har fællesskab med nogen i Uruguay eller Taastrup, siger TV-journalist Anders Lund Madsen. Læs side 18

LEDER

EUROPAS GRÆNSER LUKKER SIG



Af Mette Bock, formand

Den 9. november 1989 faldt Berlinmuren. I kølvandet herpå faldt de østeuropæiske diktaturer på stribet. Europa jublede.

Hvem havde troet det?

Få måneder senere udskrev Grænseforeningen en konkurrence om en ny dansk sang. Henrik Birk Aaboe Andersens vindersang, *Stenen slår smut på det danske vand*, er siden blevet en af de sange, vi oftest synger i Grænseforeningen.

I dag, 25 år senere, har verden ændret sig. Igen. Jubel er afløst af flygtningestrømme, terror – og politisk skælven. Det, vi ikke troede muligt, sker overalt i Europa i disse uger og måneder: Grænserne lukker sig. Et af versene i den 25 år gamle tekst lyder således: *Danmark, i dag/brydes grænser ned/mod et Europa i fred./Grænser du ikke kan standse ved./Hele din jord er med./Denne levende jord/hvor syd, vest, øst og nord/er tæt på hinanden!*

Teksten emmer af håb og optimisme. I kølvandet på de historiske begivenheder i 1989 har 26 europæiske lande tilsluttet sig Schengen-traktaten, hvis formål var – og er – at nedlægge europæiske grænseposter og fjerne grænsekontrollen inden for Schengen-området.

Ak, så forandret! I skrivende stund er jeg netop kommet hjem fra et møde i Kolding, hvor vi igen sang *Stenen slår smut*. Det følte næsten provokerende. For i dag sættes der igen pigtrådshegn op og Europas indre grænser lukkes i hastigt tempo. Ikke for at forhindre europæere i at krydse grænserne. Men for at få kontrol over den massive flygtningestrøm og folkevandring, der finder sted. Og nu også i et fortvivlet forsøg på at inddæmme terrorisme og angreb på en aldeles uskyldig civilbefolkning, som vi senest så det i Paris.

Hvem havde troet det?

For nylig besøgte jeg Hvetbo Herreds Sønderjyske Forening. En af deltagerne forærede mig en lille nål til at sætte på blusen. Det var Det Unge Grænseværns nål. En forening, der for længst er nedlagt. Nu går jeg med den hver dag, for nålen skærper min opmærksomhed på, at der aldrig igen skal blive behov for en forening, der skal skærme Danmark, Europa – eller verden – mod

totalitære ideologier og fundamentalister. Risikoen er nemlig, at vi også kommer til at udelukke mennesker, der har behov for beskyttelse mod krig og overgreb.

Historien bag Det Unge Grænseværn er, at der i kølvandet på Hitlers magtovertagelse i Tyskland i 1933 opstod krav i Slesvig-Holsten om en hurtig grænseflytning mod nord. Stillet over for den trussel rykkede man sammen i Sønderjylland. Særligt landsdelens ungdomsorganisationer engagerede sig i arbejdet mod nazismens fremtrængen.

Den 23. april 1933 besluttede over 400 repræsentanter for ungdomsorganisationerne ved et møde i Aabenraa at samarbejde på tværs af alt, hvad der tidligere havde adskilt dem. Ved et stort ungdomsstævne på Dybbøl med 35-50.000 deltagere, tilkendegav man viljen til, med alle demokratiske kræfter, at gå imod nazismens trusler.



I dag, 25 år senere, har verden ændret sig. Igen. Jubel er afløst af flygtningestrømme, terror – og politisk skælven. Det, vi ikke troede muligt, sker overalt i Europa i disse uger og måneder

Vore dages trussel er en anden. ISIL og alt det, der følger i kølvandet herpå i form af terrorisme og flygtningestrømme, må ikke få os til at sælge ud af vore grundlæggende frihedsværdier.

Derfor: Selvom grænserne lukkes, skal vi holde hjerter og sindelag åbne. Aldrig kollektiveres. Aldrig udøve sindelagskontrol. Og altid huske på at ethvert menneskeliv har en værdi.

Ellers går det for alvor galt. ●



FLYGTNINGE I EUROPA

FLYGTNINGE VIL FORANDRE EUROPA FOR ALTID

Når man har børn, kan man ikke tillade sig at være bekymret for fremtiden, men det er forfatteren Jens Christian Grøndahl nu alligevel. Hans håb er, at europæerne besinder sig på deres egen kultur

Af Anna-Lise Bjerager
Foto: Thomas Tolstrup

Fornylig var Jens Christian Grøndahl til koncert med sine to døtre på otte og 10 år. På programmet var filmmusikken fra Pippi Langstrømpe, Emil fra Lønneberg og alle de andre klassikere fra Astrid Lindgrens univers.

Jens Christian Grøndahl nævner det, fordi musikken er skrevet af en flygtning. Georg Riedel hedder den tjekkiske flygtningedreng, der ankom til Sverige i slutningen af 1930erne sammen med sin familie, og som i sit voksenliv har komponeret den musik, der med inspiration fra svensk folkemusik er gledet ind i svenskernes bevidsthed som indbegrebet af Sverige.

“Det er en god historie om, at man som flygtning kan bidrage til sit nye hjem-

lands kultur, hvis man ellers bliver taget godt imod”, siger han.

Det er vigtigt at indlede med en god historie, fornemmer man på Jens Christian Grøndahl. For bekymringen lurer lige under overfladen i hans eget sind og reflekterer den bekymring, som mange europæere nærer: For hvordan skal det hele gå, når mennesker i tusindvis fra blandt andet Syrien, Irak, Afghanistan og Afrika forlader deres hjem på flugt fra krig og ufred og strømmer til Europa for at finde et nyt hjem til sig selv og deres børn?

ET ORDENTLIGT SAMFUND

Jens Christian Grøndahl tager imod på forlaget Gyldendal i Klareboderne i det ▶





“Det Nye Testamente er en appel til os om at have et menneskeligt beredskab over for næsten”, siger Jens Christian Grøndahl.

“Jeg er storbybarn og skilsmissebarn og dermed født ind i en flydende verden af omskiftelige relationer og steder, så “hjem” for mig er ikke så meget et sted”, siger Jens Christian Grøndahl



► indre København. Rundt om hjørnet bor han selv med sin kone og deres to døtre. Desuden har han to tvillingedrenge på 30 fra første ægteskab. At være far til fire børn er med til at avertere bekymringen for fremtiden.

“Når man har børn, kan man ikke tillade sig at være pessimist. Jeg er nødt til at tro på, at det samfund, mine børn skal leve i, bliver et ordentligt samfund”, siger han.

Jens Christian Grøndahl er en af de få skønlitterære forfattere i Danmark, der ytrer sig politisk, og han har sagt ja til i at give sin vurdering af flygtningesituationen i Europa. I 2015 udgav han essayet “Hjemme i Europa” om det fællesskab, der kendetegner det danske og det europæiske, og han er netop nu aktuell med bogen “Vejen til Betlehem”, der er en gendigtning af en af kernefortællingerne

i den kristne kulturkanon: Maria og Josefs rejse fra Nazaret til Betlehem og Jesu’ fødsel. En bog, der også leder tankerne i retning af den aktuelle flygtningesituation.

Han indleder med at slå fast, at han har alverdens forståelse for, at mennesker flygter fra krig og nød. Men i samme åndedrag siger han, at flygtningestrømmene med stor sandsynlighed vil udvikle sig til en krise, som overstiger, hvad Europa har oplevet i århundreder.

VI ER UFORBEREDTE

“Det er ikke bare en flygtningestrøm. Det er en folkevandring. Og vi er uforberedte. Vi er fanget mellem på den ene side en europæisk kultur med rødder i kristendommen, der rummer dette bud om, at vi skal hjælpe mennesker i nød. Asyl er en af de ældst formulerede rettigheder, vi har.

Og på den anden side flere års fejlslagen integrationspolitik”.

“Vi har oplevet, hvor svært det er at integrere mennesker med en helt anden kulturbaggrund. Mange kommer fra samfund, som ikke har udviklet den samme modernitet og verdslighed, som vi i Europa har brugt næsten 200 år på at nå frem til. Samtidig har det vist sig, at islam nødigt lader sig reformere. I alt fald er det, hvad muslimer bosat i Danmark giver udtryk for, når de bliver spurgt i spørgeskemaundersøgelser.”

“Den aktuelle flygtningekrise har med al tydelighed vist, at vi selv står på et skrøbeligt fundament. Europas regeringsledere kan ikke finde ud af at løse problemet i fællesskab. Det virker, som om EU-systemet er kollapsede. Borgerne i EU har også svært ved at håndtere situationen. Der er en overordnet stor vilje til at hjælpe.



“

Engang var viden og erkendelse en værdi i sig selv, en form for åndelig ilt, der gjorde os til mennesker og ikke bare dyr med tøj på og talens brug. Er vi efterhånden andet?

Men i løbet af efteråret har der også været ekstreme reaktioner med ildspåsættelser af asylcentre i Sverige og Tyskland og angreb på flygtninge og flygtningevenlige politikere.”

“Det er kun et forsvindende mindretal, der finder på den slags. Men der er en flygtningeskepsis i den brede befolkning i alle de europæiske lande, og den skepsis bliver politikerne nødt til at tage alvorligt. Man kan ikke bare mase på, for så skabes der splittelse i samfundet, og det ser vi allerede nu ansatserne til.”

“Der er slet ingen nemme løsninger. Den naive venstrefløjssparathed til at tage imod alle de flygtninge, der kommer, har jeg ikke meget til overs for. Men jeg synes heller ikke om den danske regerings udspil: Danmark kan tage 1000 flygtninge, og så er det slut. Det er udtryk for en smålighed og lukkethed, som med rette vækker undren i

andre lande. Det er forståeligt, at politikerne tøver over for tanken om fælles forpligtende EU-kvoter, og i mellemtiden bliver flygtningestrømmen bare ved og ved.”

“Jeg tror, man må se i øjnene, at Europa vil udvikle sig meget anderledes i fremtiden, end vi havde troet for bare kort tid siden, og at der vil være en anden grad af splittelse og usikkerhed forbundet med at være europæer i forhold til, hvad vi har set i vores levetid”, siger han.

NATIONALSTAT ELLER KAOS

Den seneste tids flygtningestrømme har groft sagt delt europæerne i to lejre: De, der mener, at flygtningene svækker sammenhængskraften og dermed den nationale identitet. Og de, der mener, at national identitet er en anakronisme i en global verden.

For Jens Christian Grøndahl er de europæiske nationalstater kommet for at blive, fordi der ikke findes et alternativ.

“Nationalstaterne opstod jo efter Wienerkongressen i reaktion mod Napoleons krigeriske forsøg på at udbrede den franske revolutions tanker om frihed, lighed og broderskab til hele det europæiske kontinent. Derfor er det også så ironisk, at det netop blev inden for nationalstatens ramme, at demokratiet kom til at udvikle sig med respekt for individet, gensidig solidaritet, ligestilling, velfærd og frihedsrettigheder.”

“Det er vigtigt at huske, at det op gennem nationernes nyere historie har været de mindst privilegerede i samfundet, der havde allermest brug for nationalstaten som værn mod magthaverne og som garant for sociale rettigheder og et bedre liv. For dem har globaliseringen ikke ført andet end utryghed med sig, og derfor er det også forståeligt, at de reagerer med ængstelighed over for flygtningestrømmen”.

HVEM ER DANSK?

Han mener, man skal være forsigtig med at opstille for firkantede krav til de mennesker, der søger asyl og ønsker at blive danske statsborgere. Der findes ingen facitliste for, hvad det vil sige at være dansk. Omvendt er han kritisk over for en relativistisk forestilling om, at alle kultu- ▶

► rer kan leve side om side med hver deres værdinormer.

“Ideelt set er det rigtigt, at et demokrati er kulturblindt. Man kan ikke forlange af nye medborgere, at de skal elske Grundtvig. Men jeg mener, man kan forlange, at de skal være villige til at favne den demokratiske kultur, vi har i Danmark. Det kræver mere af dem, end det kræver af os. Sådan er det bare, hvis man ønsker at blive integreret i et nyt land.”

“For mig er det at være dansk først og fremmest forbundet med det danske

“

Det er tankevækkende, at hele grænselandets historie spiller en så ringe rolle i den nationale bevidsthed i dag

sprog, og dernæst, at vi deler en fælles historie. For Danmarks vedkommende en tusindårig historie. Jeg selv er rundet af det danske sprog og det danske landskab. Der er en intim og selvfølkelig relation”.

HJEM ER SAMHØRIGHED

“Jeg er storbybarn og skilsmissebarn og dermed født ind i en flydende verden af omskiftelige relationer og steder, så “hjem” for mig er ikke så meget et sted. Jeg har et hus i Skagen, og der tager det mindst tre generationer, hvis ikke flere, at blive skawbo. Sådan er det ikke i min verden. “Hjem” for mig er snarere en følelse af samhørighed med de mennesker, jeg elsker, og de idéer og tanker, jeg har fået videregivet.”

“Men jeg har også hjemme i den histo-

rie, som er Europas. Jeg føler mig hjemme i kristendommen og i humanismen med sine rødder i den antikke kulturverden, i Renæssancens store udvidelse af viden-skaberne og den menneskelige erkendelse, i Oplysningstidens tro på fornuften og de universelle frihedsrettigheder. Jeg skriver bøger ind i den tradition”, siger han.

Det er også i den europæiske kultur, at Jens Christian Grøndahl ser et håb for fremtiden: At europæerne vågner op og besinder sig på deres rige kulturarv. Umiddelbart har europæisk kultur måske ikke så meget med den aktuelle flytningssituation i Europa at gøre. Og så alligevel. For som Jens Christian Grøndahl ser det, har den accentueret, hvor langt væk, vi er kommet fra vores eget kulturelle udgangspunkt.

“Venerationen over for vores egen kulturtradition er simpelthen svækket. Jeg synes, vi lever i et Europa, som er blevet meget materialistisk, og som hylder markedet og den vulgære berigelse på bekostning af dannelse, åndsliv og immaterielle værdier. For mig at se er Europa i færd med at begå åndeligt selvmord. Mange af vore nye muslimske medborgere har stærke værdier.

Nogle af de værdier ligner vores til forveksling, andre gør ikke. Europas fremtid kommer til at afhænge af dét kulturmøde”, siger Jens Christian Grøndahl.

MINDRETALLET SOM BROHOVED

Den europæiske kultur har i efterkrigstiden været under stærk amerikansk indflydelse, og det har på mange måder skadet Europa, mener Jens Christian Grøndahl.

“Før krigene i grænselandet i slutningen af 1800-tallet var dansk kultur dybt influeret af det tyske. Men efter Anden Verdenskrig var det endegyldigt slut med tysk kulturpåvirkning af betydning, og danskerne udviklede et ambivalent forhold til alt, hvad der var tysk.”

Det resulterede i, at Danmark blev et af

de europæiske lande, der åbnede dørene på vid gab for en amerikansk kulturpåvirkning og lukkede det tyske ude. Det har Danmark gjort i en sådan grad, at man i dag må tage sig til hovedet. Man nedprioriterer tyskundervisningen i skolerne og udnytter slet ikke det erhvervsmæssige eksportpotentiale, der findes i Tyskland.”

“Det er også mærkeligt, at man ikke i højere grad fra dansk side interesserer sig for, at der bor 50.000 dansksindede i Sydslesvig. De taler både dansk og tysk og har nogle erfaringer med at leve i og med to kulturer. Det er tankevækkende, at hele grænselandets historie spiller en så ringe rolle i den nationale bevidsthed i dag”. ●

Det fremhævede citat på side 7 er fra Jens Christian Grøndahls essay “Hjemme i Europa”.

JENS CHRISTIAN GRØNDAHL, født 1959 i Lyngby nord for København. Uddannet filminstruktør ved Den Danske Filmskole. Han fik sit genembrud som forfatter i 1998 med romanen “Lucca”. Hans bøger er udgivet i mere end 30 lande.





KORT SAGT – OM FLYGTNINGE I EUROPA

“ Hvorfor egentlig ikke betragte højskolerne som en ressource i en tid, hvor vi står midt i en flygtninge- og asylsituation uden sidestykke, og bruge højskolerne aktivt i integrationen?

PALLE WEIS, kulturelledende, Jyllands-Posten, i klumme om højskolebesparelser, som han anser for at være et slag mod den danske kulturarv

8.500

kroner. Typisk pris, som en flygtning må betale til smuglere for at blive fragtet fra Tyrkiet til Grækenland.

“ Men de kulturradikale begik en katastrofal fejl. Og det var, at de ikke mente, at det nationale betød noget... Det er de samme, der mener, at det kan være helt lige meget, om man åbner grænserne, og får flere mennesker til at bo i ghettoer. Der har de kulturradikale simpelthen et blindt øje

BERTEL HAARDER, kultur- og kirkeminister, i interview i Politiken om sin grundtvigianske baggrund, født på Rønshoved Højskole i Sønderjylland, men med en kulturradikal mor



710.000

Så mange flygtninge og migranter kom der ifølge EU's grænseagentur, Frontex, til Europa i de ni første måneder af 2015.



“ WIR SCHAFFEN DAS

ANGELA MERKEL, tysk forbundskansler, om flygtningesituationen. Ytringen lægger sig tæt op ad tidligere forbundskansler Helmut Kohls ord i 1990 efter Murens Fald: "Wir werden das schaffen".

“

Vi vil hjælpe. Vort hjerte er stort. Men vore muligheder er ikke ubegrænsede

JOACHIM GAUCK, tysk forbundspræsident, om flygtningesituationen i forbindelse med 25-året for den tyske genforening



FLYGTNINGE I EUROPA



FLENSBORG ER PORTEN MOD NORD

Der er mad, tøj og rådgivning på Flensborg Banegård, som i løbet af efteråret er blevet delvist omdannet til et modtagecenter for flygtninge på vej mod nord

Af Anna-Lise Bjerager
Foto: Lars Salomonsen

“Jeg er kommet for at få et godt liv”, siger Hamid. Den unge mand fra Yemen har taget en kort pause som medhjælper på Flensborg Banegård, hvor han tolker og hjælper de mange flygtninge, der hver dag ankommer til banegården på vej videre nordpå.

De er en del af den største strøm af flygtninge og migranter i Europa siden Anden Verdenskrig og et resultat af en åben asylpolitik fra den tyske regerings side. Flygtningestrømmene har medført kaotiske scener i de østeuropæiske lande og ved den tysk-østrigske grænse. Men sådan er situationen ikke i Flensborg.

Hamid ankom til Flensborg i sensommeren efter at være flygtet til fods og med tog og taxa gennem Tyrkiet, Grækenland, Makedonien, Serbien, Ungarn og Østrig og endelig Tyskland. Han er ikke i tvivl om, at det er i Tyskland, han vil være, forklarer han.

“Som det ser ud i øjeblikket, er Tyskland det bedste land for flygtninge. Jeg kan lide Angela Merkel”, siger 20-årige Hamid, der har søgt asyl i Tyskland og drømmer om at få sig en uddannelse og tjene penge, så han kan sende penge hjem til sin familie, som han er bekymret for.

“Der er så megen uro i Yemen, og jeg kan ikke få kontakt med dem”, forklarer Hamid, inden han skynder sig videre.

EN TRAUMATISERET MOR

Hamid er en af de gennemsnitligt 500 flygtninge, der dagligt siden september er ankommet til Flensborg Banegård, hvor halvdelen af ankomsthallen er omdannet til et modtagecenter for flygtninge. Modtagelsen bliver varetaget af “Refugees Welcome – Flensburg”, der består af en gruppe privatpersoner. De samarbejder med foreningen Flüchtlingshilfe Flensburg, kulturhuset Volksbad og ungdomsorganisationen Sportpiraten. Via Facebook har de frivillige indsamlet mad, tøj og legetøj til børnene.

En af de frivillige er Jane Menz, 33 år. Hun kiggede forbi den 9. september om aftenen, efter at “Refugees Welcome –



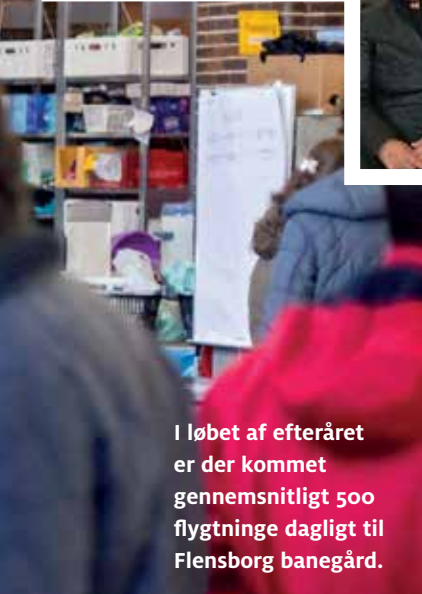
20-årige Hamid fra Yemen har søgt asyl i Tyskland: "Jeg vil gerne tjene penge, så jeg kan sende penge hjem til min familie", siger han.



Rasia og Miragha fra Afghanistan og deres to børn vil søge asyl i Sverige, fordi de har familie der.



Jane Menz er en del af "Refugees Welcome - Flensburg" og er kommet på Flensburg Banegård hver dag gennem længere tid.



I løbet af efteråret er der kommet gennemsnitligt 500 flygtninge dagligt til Flensburg banegård.



Flensburg" havde haft et opslag på sin hjemmeside om, at der var ankommet en større gruppe flygtninge. Siden da har hun været på banegården hver dag.

Denne mandag i oktober er der roligt på banegården med kun få flygtninge. Jane Menz fortæller om en lørdag aften, hvor der ankom 2.500 flygtninge på ét døgn. En mor, der havde en lille pige på armen, turde ikke at gå ind i banegårdshallen, fordi hun var bange for, at den bus, som skulle bringe hende og hendes familie til et overnatningssted, skulle køre uden dem.

"Den mor var dybt traumatiseret, så det endte med, at jeg stod ude i regnen sammen med dem i seks timer. Den lille pige ville være hos mig, fordi jeg var rolig."

PÅ VEJ TIL SVERIGE

I banegårdshallen er der en informations-skranke, hvor flygtningene kan henvende sig og blive betjent på flere sprog af frivillige tolke.

Der er opstillet borde og bænke og lavet

boder med mad og drikke. I et baglokale hænger tøj på lange rækker, og støvler og sko står i papkasser på gulvet. Skilte fortæller på engelsk og arabisk og farsi, at alt er gratis, hvilket er muligt, fordi der er tale om private donationer.

På en af bænkene sidder ægteparret Rasia og Miragha fra Afghanistan med deres søn Amin på tre år. Deres anden søn Shra på 12 opholder sig et andet sted på banegården. Familien er ankommet fra Hamborg dagen forinden, og er nu på vej til Sverige. De har slået følge med fire andre mænd fra Afghanistan, som de har mødt på vej op gennem Europa.

"Alt er perfekt i Tyskland. Men vi vil alle gerne til Sverige, fordi vi har familie der", siger Miraghi via en tolk.

"JEG HAR FÅET MIN TVIVL"

I den anden ende af ankomsthallen fortsætter livet, som det plejer. Flensborgere på vej til og fra togperronen sender nysgerrige blikke hen mod flygtningene. Men livet er ikke som det plejer, fastlår

70-årige Peter Brodersen, der er på vej ind i billetcenteret for at købe billet.

"Jeg synes, Angela Merkels udtalelse: "Wir schaffen das" var rigtig, da hun sagde det. Jeg har i mellemtiden fået min tvivl, om vi klarer det. Det er så mange mennesker, det drejer sig om, og Flensburg og hele Tyskland er under et stort pres", siger Hans Brodersen, der dog ikke mener, løsningen er at lukke grænserne. Derimod efterlyser han en større grad af solidaritet mellem EU-landene, og her tænker han ikke mindst på Danmark.

"Jeg er er lidt kritisk over for Danmark. Det lader til, at danskerne er glade, så længe flygtningene er væk fra dansk territorium. Løsningen må være, at alle EU-lande, herunder Danmark, fordeler flygtningene. I dag er det kun Tyskland, Sverige og til dels Østrig, der står med opgaven alene. Det er beskæmmende", siger han. ●

Artiklen er skrevet inden Sverige indførte grænsekontrol 12. november, red.



FLYGTNINGE I EUROPA

HVAD MENER DU OM FLYGTNINGE

Af Anna-Lise Bjerager



Foto: Lars Salomonsen

Jørgen Møllekær, chefredaktør, Flensborg Avis:

Overordnet og i kort form så er det en historisk situation, vi befinder os i. Vi skal tilbage til Anden Verdenskrig for at finde en situation, der minder om denne. Dengang kom der en million flygtninge fra øst til Slesvig-Holsten. Men det blev ikke et anliggende for hele verden. I nutidens globale samfund, hvor informationer og billeder spredes i ekspresfart, forholder det sig anderledes.

Fra avisredaktionen her i Flensborg har vi et godt udsyn til både Tyskland og Danmark. Store dele af den tyske befolkning har reageret spontant og hjulpet de mange flygtninge, og Tyskland er blevet symbolet på en humanistisk måde at reagere på, mens Danmark til dels uberettiget har fået et image af blot at være et transitland til Sverige.

Det er indlysende, at den akutte situation kræver en humanitær indsats. Men selv i meget flygtningevenlige lande som Tyskland og Sverige har befolkningerne svært ved at håndtere, at der kommer så mange på så kort tid. For mig at se må det være helt legitimt at debattere de mere overordnede aspekter af det store antal flygtninge og migranter, der kommer til Europa i disse måneder.

I den forbindelse har jeg noteret mig, at den offentlige debat foregår vidt forskelligt i Danmark og Tyskland.

I Danmark føres debatten i en meget kontant og desværre nogle gange unødvendigt afvisende tone i forhold til, hvor stort problemet faktisk er i Danmark. I Tyskland er debatten også blevet skærpet over tid, men fra venstre til højre har den dog været mere afdæmpet.

Årsagen er efter min mening historisk. Jeg tror ikke, vi kommer uden om, at de, der sætter tonen i den tyske debat, er sig meget bevidste, at Tyskland stadig har en arv at forvalte efter Anden Verdenskrig, og at det fortsat kræver soning.

Debatkulturen i de to lande er naturligvis også præget af, at Tyskland er et stort land med 82 millioner indbyggere mod Danmarks knap seks millioner. Det giver en særlig sikkerhed i maven, når du som tysker ved, at der er mange, der er lige som dig med samme sprog og kultur. Et lille folk som det danske kan nemmere føle sig truet på sin identitet og få en følelse af, at situationen vokser ud af kontrol.

Fremtiden afhænger af, hvor mange af de flygtninge, der får asyl, der kommer i arbejde og anstrenger sig for at lære tysk. I modsat fald havner vi i en situation, hvor disse mennesker bliver anset for at være en samfundsbelastning med spændinger og uro til følge. Allerede nu står vi i en potentielt farlig situation med knivstikkerier og afbrænding af asylcentre i både Sverige og Tyskland.

Jeg har skrevet leder i Flensborg Avis under overskriften: Er det ved at være nok? Efter min mening må svaret på spørgsmålet være et ja. I begyndelsen talte man om, at Tyskland skulle tage imod en halv million flygtninge i år. Det ser ud til, at der vil være kommet halvanden million ved årets udgang. Det kan ikke lade sig gøre at integrere så mange mennesker på én gang. ●

SITUATIONEN I GRÆNSELANDET?

Katrine Hoop, kommunikationskonsulent i Skoleforeningen:

For at svare på det spørgsmål skal jeg forklare, hvordan jeg blev engageret i det frivillige arbejde på Flensborg Banegård. Det var den 9. september om aftenen, og jeg var til et møde. Under mødet fik jeg en sms, hvor der stod, at 150 flygtninge var strandet på Flensborg Banegård.

Jeg skyndte mig at sende en besked ud på den facebook-side, som jeg havde oprettet kort tid forinden, om at der var behov for mad og liggeunderlag. Da jeg kom ned på Flensborg Banegård, var der allerede ankommet mange frivillige borgere. I løbet af natten kom der over 100 mennesker for at hjælpe, og det var meget bevægende. Man havde den fornemmelse: Dette her kan vi klare, bare vi står sammen.

I dag står vi med et fantastisk netværk af frivillige og professionelle, der står for maduddeling, rådgivning og tolkning på Flensborg Banegård. Netværket består vel af 100 mennesker, der kommer og går. Derudover deltager blandt andet også Flygtningehjælpen i Flensborg, der står for tøjuddeling, Røde Kors, der står for overnatning for de flygtninge, der ikke kan komme videre, og Malteserrordenen, der står for samaritertjenesten. Brandvæsenet i Flensborg står også til rådighed, og det samme agør en gruppe læger fra Praksis Ohne Grenzen. En helt uvurderlig hjælp får vi fra de mange frivillige tolke, der enten selv er flygtninge, eller bor i Flensborg.

For mig personligt har det været meget berigende og meningsgivende at kunne gøre en så konkret forskel for nogle mennesker, der er i en akut nødsituation. Det er voldsomt at komme så tæt på folk, der kommer fra krig og har været gennem en strabadserende og farlig rejse op gennem Europa. Det sætter mit eget liv i perspektiv, og mange bekymringer bliver pludselig ubetydelige.

I Danmark taler man om pladderhumanister og i Tyskland om Gutmenschen. Jeg synes faktisk, det er skræmmende, at det er blevet til et skældsord at hjælpe mennesker. Jeg er vokset op i 1970erne og 1980erne, og dengang var det en menneskepligt at engagere sig i frivilligt arbejde. Nu beskyldes

man for at gøre det af egoistiske grunde, fordi man vil vise sig og være moraliserende over for andre. For mig er det en helt absurd påstand. Når mennesker er i nød, er der ikke noget at rafle om: Så er man nødt til at hjælpe.

Jeg skammer mig, når jeg har samtaler med flygtningene. Jeg skammer mig over, at jeg har det så godt. Vi lever i den samme verden, men de rejser illegalt, og jeg kan tage lige derhen, hvor jeg vil.

Jeg vil slet ikke tænke på, hvor mange flygtninge, vi kan tage imod i Europa. Det er kynisk at sætte grænser. Man må tænke i løsninger. Efter Anden Verdenskrig var det flygtninge, der bragte fremskridt til regionen. Hvis vi bliver i stand til at integrere disse mennesker på en ordentlig måde, kan det blive et meget positivt møde. Vi må håbe, at populismen ikke får overtaget, men at vi husker, at vi er et ressourcestærkt samfund, der nemt kan favne rigtig mange. ●





FLYGTNINGE I EUROPA

FLYGTNINGE BLEV EN GEVINST

Det er ikke første gang, at flygtningestrømmer til Sydslesvig. Efter Anden Verdenskrig flygtede en million tyskere fra Østpreussen og Pommern til Slesvig-Holsten. Mange af dem blev fordrevet og sendt på flugt som et resultat af Sovjetunionens fremtrængning.

Integrationen burde umiddelbart have været let, da både slesvig-holstenerne og flygtningene var tyskere. Men også dengang voldte flygtningestrømmene vanskeligheder: Flygtningene blev beskyldt for at tale en uforståelig dialekt, og det vakte vrede, at protestantiske børn skulle undervises af katolske flygtningelærere.

Flygtningene blev også kritiseret for deres tøjvaner, blandt andet gik flygtningekvinderne med tørklæde.

Det kan man læse om i Martin Klatts bog: *Flygtningene og Sydslesvigs danske bevægelse 1945-1955*, der udkom i 2001 og satte fokus på et ømtåleligt kapitel i den sydslesvigske efterkrigstid.

I Sydslesvig fik flygtningeproblemet en særlig dimension, fordi mange dansk-sindede ønskede en genforening med Danmark efter grænsedragningen i 1920. Den voksende danske bevægelse fandt, at de mange tyske flygtningene gjorde det vanskeligere at opnå den grænseflytning,

som mange ønskede, og der blev udbredt et budskab om, at flygtningene udgjorde en trussel mod det danske mindretal.

I dag betragtes integrationen af flygtningene i Tyskland efter Anden Verdenskrig som en succes. Flygtningene fra øst endte med at blive en gevinst for det tyske samfund, blandt andet fordi de blev en del af Wirtschaftswunder fra midten af 1950'erne. Da det blev muligt at rejse tilbage til Østpreussen og Pommern efter Murens Fald i 1989, var det de færreste, der ønskede det. I Sydslesvig var der også flygtninge, der endte i det danske mindretal, selv om dette først lod sig gøre fra 1950'erne. ●

Mærkatet: "De stimer mod Grænsen" blev udgivet af Sydslesvigsk Udvalg i 1945.



Thea og Niels Juul Lauridsen er begge medlemmer af Tønder Amts Grænseforening.

“SELVFØLGELIG SKAL VI HJÆLPE”

Hjemme i entréen hos Thea og Niels Juul Lauridsen, der begge er medlemmer af Tønder Amts

Grænseforening, er der fyldt med tøjsække. De er det synlige bevis på ægteparrets store engagement i flygtningearbejdet i Toftlund.

Da der sidste år kom 100 flygtninge til Asylcenter Toftlund i Sønderjylland vakte det en del uro. Især 69-årige Thea Lauridsen valgte at engagere sig aktivt i at hjælpe flygtningene, og gennem det seneste år har hun været koordinator for 30 frivillige.

“Selvfølgelig skal vi hjælpe. Vi skal sørge for, at flygtningene så hurtigt som muligt stifter bekendtskab med danskere og dansk kultur. Det er da både en hjælp for flygtningene og os selv”, siger Thea Lauridsen, der er pensionist.

De frivillige arrangerer lektiehjælp til voksne, legestue for børnene, håndarbejde med kvinderne og cykelværksted. Desuden sørger de for indsamling af tøj og legetøj, som flygtningene kan købe til lave priser. Pengene bruges efterfølgende på at lave aktiviteter for flygtningene.

FLYGTNINGE PÅ BUSTUR

Thea Juel Lauridsen har tidligere arbejdet som landskasserer for *People to People* i Danmark og *Seniorer uden Grænser*. I sit arbejdsliv var hun vant til at arrangere rejser, og det syntes hun også skulle komme flygtningene til gode. Hun har blandt andet stået i spidsen for at arrangere busture for flygtningene til Rømø, Mandø og Ribe. Især et besøg i Skærbæk Plantage med bunkers fra Første Verdenskrig, Sikringsstilling Nord, gjorde indtryk.

“Vi talte med flygtningene om, at mange danske unge i sin tid var rejst til

USA for at undgå tysk militærtjeneste. Det gjorde virkelig indtryk”, fortæller Thea Lauridsen.

Hun og hendes mand har også stiftet personlige venskaber med enkelte flygtninge i det forgangne år. Især en syrisk dommer, der ikke længere befinder sig på Asylcenter Toftlund, taler de jævnligt med i telefonen. Han har også været inviteret til middag hos ægteparret, og på valgaftenen i juni 2015 inviterede de ham hjem for at følge begivenhederne på tv.

Niels Juul Lauridsen, der er medlem af bestyrelsen i Tønder Amts Grænseforening, står for at tømme entréen for sække med tøj og legetøj. Især hans kone kunne godt tænke sig, at distributionen af tøj og legetøj mellem de forskellige flygtningecentre i området blev sat mere i system.

“Måske var det noget for Grænseforeningen”, lyder opfordringen fra Thea Lauridsen. ●

THERKELSENS HJØRNE

KALENDER

Flygtninge er et fælles ansvar

Forleden fortalte Grænseforeningens næstformand Jens Andresen, at han havde lagt mærke til, at flere af hans medlemmer af Tønder Amts Grænseforening var engageret i modtagelse af flygtninge i lokalområdet. Flere havde givet udtryk for, at de mente, at Grænseforeningen skal være på banen og oplyse de nye flygtninge om, hvordan et konfliktfyldt grænseland kan udvikles til et område, hvor fredelig sameksistens med hensyn til nationale holdninger nu præger hverdagen.

“ Det begynder i det små. Måske i et besøg på det lokale flygtningecenter. Måske ved at deltage i et lokalt arrangement

Jeg havde den samme tanke, da Facebookgruppen “Venligboerne”, der i de senere måneder har samlet flygtningevenner over hele landet, opstod i Nordjylland. Flot initiativ, tænkte jeg, men hvorfor opstår sådanne initiativer ikke i de eksisterende foreninger og fællesskaber som for eksempel Grænseforeningen? Hvorfor er vi ikke i stand til at opsamle de gode kræfter, som vil støtte, at flygtninge, som kommer til Danmark, får en ordentlig modtagelse?

Det skyldes først og fremmest, at det er uden for vores formål og vores tradition. At være medlem af Grænseforeningen har ikke noget med flygtninge at gøre. Vi er optaget af at støtte danskheden i grænselandet, især syd for grænsen, og vi er optaget af at udbrede kendskabet til det danske

mindretal i Sydslesvig. Vores formål har ikke noget med flygtninge at gøre.

Men er det nu også helt rigtigt? I Grænseforeningen kredser vi hele tiden om begreber som kulturmøde, tosprogethed, identitet. Vi har gennem vores tætte kontakt til det danske mindretal en særlig viden om disse emner og kan med denne viden og erfaring være en vigtig medspiller i forhold til mødet i lokalsamfundet mellem danskere og flygtninge. Fordi vi kender grænselandets historie, ved vi

bedre end de fleste, at forudsætningen for godt kulturmøde og medborgerskab er mødet i øjenhøjde og den gensidige respekt. Sådan som vi ser det praktiseret af mindretal og flertal i både Sydslesvig og Sønderjylland.

Grænseforeningens elevambassadører og kulturmødeambas-

sadører formidler hele tiden deres erfaringer med tosprogethed og et liv mellem to eller flere kulturer. Mange lokalforeninger har haft besøg af ambassadørerne og har udtrykt begejstring for deres budskaber.

Måske kan denne erfaring omsættes i nye initiativer i lokale grænseforeninger, hvor en lokalforening går ind og bidrager til at løse den største udfordring, det danske samfund har stået over for i årtier. Det begynder i det små. Måske i et besøg på det lokale flygtningecenter. Måske ved at deltage i et lokalt arrangement. For en ting er sikkert: Flygtningene er vores fælles ansvar. ●

*Knud-Erik Therkelsen
er generalsekretær i Grænseforeningen.*

JANUAR 2016

18/1 Møde i Grænseforeningens formandskab, Løgumkloster
18/1 Møde i De nationale Foreningers Netværk, Folkehjem, Aabenraa
30/1 Grænseforeningens lokalforeninger vest for Storebælt holder møde, Hotel Comwell, Middelfart

FEBRUAR 2016

9-10/2 13. årgang fra Duborg-Skolen og A.P. Møller Skolen besøger København
13/2 Grænseforeningens lokalforeninger øst for Storebælt holder møde, Jystrup sognegård, Jystrup

MARTS 2016

7/3 Møde i Grænseforeningens formandskab, Horsens
30/3 Møde i Grænseforeningens formandskab, Horsens

APRIL 2016

9/4 Møde i Grænseforeningens bestyrelse, Trekantsområdet.
9-10/4 Historiske Dage, Øksnehallen, København
29/4 Møde i Grænseforeningens formandskab, Vingsted Centret
30/4-1/5 Grænseforeningens Sendemandsmøde, Vingsted Centret
.

FOLKELIGHED BOR I SPROGET

Af Jørn Lund

I Danmark taler man mere om *folkelighed* end de fleste andre steder. Folkelige fællesskaber, Grundtvig, højskolesangbogen og salmebogen optræder ofte i den sammenhæng, og helt de samme kombinationer har man vel ikke andre steder, ikke engang i det land, hvis kultur er mest sammenlignelig med den danske, Norge.

Da jeg undersøgte ordets modsvarigheder i en række andre sprog, fandt jeg kun tvivlsomme paralleller. De fleste af dem havde at gøre med roden i populær; det latinske *populus* betyder folk. Men det dækker på ingen måde den danske betydning. Dog har man på tysk, det sprog, som har påvirket dansk mest af alle, et tilsvarende begreb, som både har været brugt og misbrugt, men som i mange sammenhænge bruges på samme måde som i dansk. Wien har fx siden 1898 haft sin *Volksoper*, København siden 1857 sit *Folketeater*.

DET FOLKELIGE OPSKRIVES

Ordene *folk*, *folkelig* og sammensætninger med *folke-* var i dominerende kulturelle kredse blevet opskrevet i løbet af 1800-tallet. Der var kommet ansatser til et modspil til den klassiske europæiske elitære dannelse, som den praktiseredes i latinskolen og på Universitetet, hvor man endnu langt op i 1800-tallet forelæste på latin. Det siger sig selv, at den dannelse var for de få. Men med inspiration sydfra, fra den tyske filosof og litterat Johann Gottfried von Herder (1744-1803), søgte mange bag om bykultur og europæisk orientering og frem mod det for den enkelte nation karakteristiske. Man afsøgte *folkeånden* og fandt den genspejlet i folkets tale; dialekter blev til folkemål, ballader blev til *folkeviser*, og kunsteventyret fik selskab af *folkeeventyr*, som med energi indsamledes og blev udgivet i mange lande, herunder Danmark, Norge og Tyskland – ikke kun på grund af de kunstneriske kvaliteter, men også til styrkelse af den nationale identitet. Samme formål havde nok også de landskabs- og folkelivsmotiver, som mange af 1800-tallets danske malere dyrkede, og som levede videre et godt stykke op i 1900-tallet.

FOLKEHØJSKOLE OG FOLKEBIBLIOTEK

Sammensætninger med *folke-* vrimler det med, både gamle og nye, både positive og negative. Spektret går fra den højeste form for fællesskab og slægtskab til betegnelser for laveste fællesnævner. Blandt de positive kan nævnes *folkehøjskole* og *folkebibliotek*, der ligesom *folkeuniversiteterne* skal bidrage til oplysning og oplevelser ikke kun for de højtuddannede, men for hele folket.

Almueskolen blev til *Folkeskolen* omkring år 1900, og det navn bærer den stadig – efterhånden i en vis kontrast til privatskolerne, de frie skoler, som kræver betaling. Folkeskolen var og er stærkt påvirket af mange af de idealer, man hyldede på folkehøjskolerne, navnlig i historieundervisningen, fællessangen, modersmålsundervisningen og indtil for nylig en ånd, som opfattede det som lige så vigtigt at hjælpe de svagere elever frem som at føre de dygtige elever op på elitestatus. Man havde – og har vel overvejende endnu – den opfattelse, at skolen ikke kun skal være kundskabsformidlende, men også bidrage til elevernes sociale forståelse og opdragelse.

FRA ALDERSRENTE TIL FOLKEPENSION

Ordet *folkekirken* blev første gang anvendt i 1841 af P. Christian Kierkegaard; det kom til at indgå i Grundloven af 1849 (Juni-grundloven) og er fastholdt i grundlovsrevisionerne af 1866, 1915 og 1953 (§ 4). *Folkepension* afløste i 1956 *aldersrente*, som tidligere havde afløst *fattighjælp*. Nu skulle det fremstå som en naturlig rettighed at modtage pension for indsatser, der havde bidraget til samfundets opbygning. Senere kom ordet folkepensionist til at indgå i det skumle begreb *overførselsindkomstmodtager*.

Ordet *folkemøde* er sådan set ikke nyt. Også i 1800-tallet blev der holdt folkefester og folkemøder for alle samfundsklasser. Men ordet er blevet aktualiseret. Folkemødet på Bornholm er på Bertel Haarders initiativ blevet en stor succes, der er folkemøder også på Mors og Møn – og sikkert flere steder. Det lader



Dronning Dagmar var et yndet motiv i folkeviserne, hvoraf den mest kendte er "Dronning Dagmar ligger udi Ribe syg, til Ringsted mon de hende vente".

Mindeplade for Dronning Dagmar i St. Bendts Kirke, Ringsted. Teksten på mindepladen lyder: "Din solskinssjæl steg did, hvorfra den kom, og her hos os din grav blev brudt og plyndret, Guds engel Dagmar bed vor frelser om at hele, hvad i Danmarks land er søndret. 1916. Thor Lange."

til at være en bølge, som især kommer de mindre samfund til gavn. Men det er nok også et udtryk for behovet for samtaler og et nærvær, som jo ikke lader sig realisere på tv eller de sociale medier.

SPROGET SOM FÆLLES VILKÅR

Det danske sprog er fælles for over 90 procent af dem, der bor i Danmark, og for tusindvis uden for landets grænser. Sproget er et fælles vilkår, man ikke kan sætte sig udenfor. Man kan supplere det ved at lære sig andre sprog, men man vil hurtigt kunne konstatere, at verden struktureres på en anden måde i andre sprog. Der er ikke bare andre sociale konventioner, men gloseforskellene er betragtelige, fordi man i de forskellige kulturer ikke har brug for at sætte ord på det samme.

Det danske sprog er ikke bedre end andre, men det spejler vores kultur og historie, og det er et vidnesbyrd om, hvad vi har udviklet selv, hvem vi har haft med at gøre hvornår. Der er nogle få tusinde ord, vi altid har haft, men hver af os bruger mindst 50.000 ord, der er kommet til os udefra; hovedleverandør er tysk. Ca. 25 procent af ordene i en avis har tysk oprindelse, kun et par procent engelsk. Man behøver ikke gå på museum for at møde sin egen historie, den findes i sproget, bare man kradser lidt i overfladen og slår ordenes historie op, fx på www.ordnet.dk. Men de hyppigste ord er dem, vi har videreført gennem 1000 år: far, mor, bror, søster, arm, ben, hoved, hals, mad, æde, drikke, elske osv. ●

JØRN LUND, professor i dansk sprog og formand for Dansk Sprognævn, vil fremover skrive om sprog i Grænsen. Jørn Lund har en særlig tilknytning til grænselandet. Hans mor boede syd for grænsen fra 1926-1936 og gik på Duborgskolen, og hans morfar var direktør i Nationalbankens filial i Flensborg. Hans farmor voksede op i en periode, hvor man forlangte tysk skolegang, også for dansksindede syd for den daværende grænse, så hun lærte tysk skriftsprog, men talte sønderjysk hele livet. Jørn Lund har fået tildelt livsvarigt medlemskab af Sprogforeningen, der har som formål at gavne det danske sprog og den danske kultur i Sønderjylland, og han bidrog til det store værk "Fyrretyve fortællinger fra Sønderjylland", som udkom i 2014.



“Grænsen” vil i de kommende numre spørge kendte danskere om deres forhold til grænser, både konkret og i overført betydning. Denne gang Anders Lund Madsen.

GRÆNSEOVER

Af Anna-Lise Bjerager

Når du hører ordet grænse, hvad tænker du så?

Jeg tænker på at gemme mig bag ved forsæderne nede i bunden af bilen. Det gjorde jeg nemlig altid, når min bror og jeg var på ferie med vores forældre og skulle krydse grænsen. Vi tog som regel til Tyskland eller Sverige på ferie, og hver gang havde min mor smuglet et eller andet, mest cigaretter. Vi blev som regel taget i tolden, og jeg var noget så bange for, at vi skulle i fængsel.

En af de mange betydninger af ordet “grænse” er den geografiske skillelinje mellem to stater. Hvad mener du om nationalstaten i en globaliseret verden?

Sådan noget med afgrænsede grupper gør som regel mennesker trygge. Vi kan jo se helt tilbage i stenalderen, hvordan familien og stammen var kernen. Så er det bare blevet større og større, og i dag siger vi, at vi bor i en global landsby. Det eneste rigtige ville være, hvis der kom nogen fra en anden planet, så havde vi lige som nogen at afgrænse os i forhold til. Det er det, vi må vente på nu. For nationalstaten er jo ikke rigtig brugbar længere. Det er jo lige meget, om man har fællesskab med nogen i Uruguay eller Tåstrup.

Jeg holder meget af Margrethe og Dannebrog. Tag ikke fejl af det. Sæt mig på



Jeg holder meget af Margrethe og Dannebrog. Tag ikke fejl af det. Sæt mig på Dybbøl Banke, og jeg vil blive siddende, indtil nogen fjerner mig, for jeg bliver fuld af følelser. Følelsesmæssigt er nationalstaten overhovedet ikke død, men indholdsmæssigt bliver det svært

Dybbøl Banke, og jeg vil blive siddende, indtil nogen fjerner mig, for jeg bliver fuld af følelser. Følelsesmæssigt er nationalstaten overhovedet ikke død, men indholdsmæssigt bliver det svært.

Det er de mange flygtninge i Europa et godt bevis på. Jeg tror ikke på, at man kan bygge mure for at holde folk ude. Folkevandringer har altid fundet sted, men det er bare blevet i et meget større omfang denne gang. Jeg ved ikke, hvad vi skal gøre, og derfor stiller jeg heller ikke op til Folketinget.

Hvor går din egen grænse for, hvad du vil være med til, når det gælder andres opførsel?

Der er jo visse ting, der mildnes med alderen, og jeg bliver ikke forarget over andre menneskers opførsel på samme måde som tidligere. Men jeg nåede en grænse engang i 1990, da jeg lige var blevet journalist.

Ovre i Aarhus, hvor jeg blev uddannet, havde man den skik, når man steg af bussen, at man satte sin billet på køreplanen ved busstoppestedet. Så kunne den næste passager jo bare tage den, hvis den ikke var udløbet. Da jeg kom tilbage til København, gav jeg min billet til en mand på Triangeln, og så sagde han: “Dig vil jeg ikke have en billet af”. Det er jeg faktisk stadigvæk forarget over.

SKRIDELSER

Mener du selv, at du kender dine egne grænser i forhold til, hvad du kan klare i livet?

Jeg har fem børn, så man er jo blevet udfordret hen ad vejen. Da den ældste blev født, var jeg 26. Hver gang hun var syg, troede jeg jo, hun ville dø og ringede til vagtlægen. Det kunne jeg slet ikke klare. Hvis man synes, man har meget at klare i livet, kan man for eksempel opsøge nogle mennesker, der er helt anderledes udfordret. Jeg har lige været i Grønland for at lave fire tv-programmer ("Den yderste by" bragt på DR1 i november/december 2015, red.). Grønlændere er afgjort ikke nogen slapsvanse. Det er nogle stærke mennesker, der prøver at få det hele til at gå, selv om nærmeste nabo bor 800 kilometer væk. Det var da et kulturmøde, der flyttede mine egne grænser et pænt stykke.

Hvad er den mest grænseoverskridende oplevelse, du har haft?

Jeg lavede engang en avisartikel fra dødsgangene i Texas. Det var grænseoverskridende at spørge en mand, der skulle henrettes: "Hvad laver I ellers af sjov her på stedet?" Det er noget møg at skulle henrettes. Men hvis man skal kunne håndtere sådan en livssituation, er man nødt til at have en distance, og

"Det eneste rigtige ville være, hvis der kom nogen fra en anden planet, så havde vi lige som nogen at afgrænse os i forhold til. Det er det, vi må vente på nu", siger Anders Lund Madsen.



der er humor rigtig effektivt. Det vigtige er bare, at man gør det sammen, og at jeg som interviewer ikke er lusket, men åben og ærlig. Så er det næsten endeløst, hvad man kan slippe af sted med over for mennesker. ●

ANDERS LUND MADSEN, født i 1963, er foredragsholder og journalist ved DR og har lavet en række underholdningsprogrammer, men også programmer med etiske problemstillinger. Han optræder ofte sammen med sin bror, hjerneforskeren Peter Lund Madsen.

STANDS HETZEN MOD SØNDERJYLLAND

Niels Davidsen-Nielsen beder om respekt for de danske yderområder. Ikke mindst i grænselandet, hvor han selv er født

Af Niels Davidsen-Nielsen

For nogen tid siden skrev en af mine venner om en tanke der havde tegnet sig i hendes hoved efter folketingsvalget: at flytte grænsen mellem Danmark og Tyskland nordpå til Kongeåen – altså grænsen i perioden 1864-1920.

Det var nok mest ment i spøg, men i Sønderjylland er der for hende at se nu så mange problematiske træk at tanken om at afhænde landsdelen til tyskerne altså meldte sig.

En af dem der har bidraget til at tænke i disse baner, er forfatteren Erling Jepsen, der er aktuell med bogen 'Hjertets dannelse' (Gyldendal). Jeg har læst alle hans romaner undtagen den seneste og finder dem originale, velskrevne og humoristiske. Men samtidig har det generet mig at han fremstiller Sønderjylland som en helt igennem forfærdelig landsdel. Jepsen skriver utvivlsomt på basis af egne bitre erfaringer, både fra familien og egnen, og selvfølgelig skal der ikke røres ved hans kunstneriske udtryksfrihed. Men det er altså depri-merende at det næsten udelukkende er medaljens bagside der præsenteres. At landsdelen i den grad tales ned.

I Kristeligt Dagblad gav Lars Handesten 'Hjertets dannelse' en noget forbeholden anmeldelse. I den skriver han at romanen giver et trøstesløst billede af en mindre by ved den tyske grænse der både materielt og åndeligt er i forfald, med bordeller hvor unge piger fra østlandene holdes som sexslaver, og hvor byens dominerende mand står for både levering af nye

prostituerede og for et vagtværn der skal holde fremmede ude af Danmark.

TAL SYDDANMARK OP

I enhver politisk debat tales der om ting der udtrykker bestemte opfattelser og værdisæt. Og her er det ofte præsentationen snarere end virkeligheden der vejer tungest. Når ministerielle embedsmænd skal beskytte en minister der er kommet i blæsevej, er det vigtigt at de i deres argumentation fremhæver forhold der tjener dette formål, og samtidig nedtoner dem der ikke gør det. En velkendt dobbeltstrategi er altså at tale noget op og andet ned.

I debatten om hovedstad og periferi er landets yderområder nu i længere tid blevet talt ned, og for dem der er betænkelige ved at Danmark med den nuværende udvikling risikerer at brække over i to dele, er det selvfølgelig en uønskelig udvikling. For at tegne et mere afbalanceret billede af virkeligheden er der derfor brug for også at tale disse områder op. Det kan ikke være svært, heller ikke hvad Sønderjylland angår. For eksempel indtager Sønderborg – den by jeg gik i mellemskole og gymnasium i – førertrøjen i konkurrencen om at gøre Danmark grønnere.

Senest i 2029 bliver kommunen CO2-neutral, godt 20 år før resten af landet. Siden byrådet vedtog sit projekt, er der skabt 800 grønne arbejdspladser, og kommunen regner yderligere med at skabe 900 grønne arbejdspladser frem mod 2020. De kan så føjes til de mange arbejdspladser i store virksomheder som

Danfoss og Linak. Så selvom byen er blevet svækket ved at blive frataget sin kaserne, sit domhus m.m., er den blevet styrket på andre måder.

Da jeg efter en sommerferie i Sydslesvig spurgte mine to børnebørn hvad der havde været rejsens højdepunkt, svarede de: Sønderborg. Vi havde i smukt solskinsvejr netop spist frokost på en fortovsrestaurant på havnen med udsigt til broen, slottet, sundet, havet og Dybbøl Mølle. Så selvom Gottorp Slot, marsken og Halligerne var stærke konkurrenter, var deres valg ikke svært at forstå.

MORFAR PÅ VESTFRONTEN

I Første Verdenskrig måtte min morfars – meget mod sin vilje – kæmpe for tyskerne på Vestfronten. I begyndelsen af krigen var han blevet kasseret på grund af tunghørhed, men i 1917 blev han indkaldt til session nummer to, og denne gang var der ingen pardon. Da han påberåbte sig sin dårlige hørelse, besluttede man at sende ham til artilleriet, med denne enkle begrundelse: "Die Kanonen können Sie gewiss hören" (Kanonerne kan De garanteret høre).

Ja, mon ikke? Han overlevede krigen, men hvad han oplevede i den, fik familien næsten intet at vide om. Det eneste han fortalte mig, var at de britiske flyvemaskiner tømte spande med tretommersøm ud over de tyske skyttegrave, og at sømmene kunne gennembore ikke blot en pikkelhue men også de netop indførte stålhelme. Hans lillebror var lidt mere



Tegning af Roald Als, bragt i Politiken 7. september 2015

meddelsom. Han fortalte at han – da han som uddannet smed var med til at bygge ubåde på skibsværftet i Kiel – oplevede det matrosoprør der i 1918 udløste den tyske rådsrevolution.

Min morfars hørelse blev utvivlsomt endnu dårligere ved Vestfronten, for mange artillerisoldater udvikler på grund af den ekstreme støj de udsættes for, døvhed i det høje frekvensområde. Og høreværn brugte man vist ikke dengang.

STÆRK TOBAK

Fra 1864 til 1920 kæmpede Sønderjylland for at blive genforenet med Danmark. I Første Verdenskrig mistede landsdelen cirka 5.300 unge mænd, hvortil kommer at mange blev krigsinvalidere. Alene på Vestfronten døde cirka 4000 (mens tabstallene i 1864 var cirka 3000). De øvrige mistede livet på Østfronten, på havet

og i Østafrika. I det sogn jeg voksede op i, faldt der 52 unge sønderjyder, altså nogenlunde samme antal som antallet af faldne danske soldater under krigen i Irak og Afghanistan.

På den baggrund er det stærk tobak at forestille sig Sønderjylland leveret tilbage til Tyskland, og så endda gratis! Det er i det hele taget absurd at fremstille landsdelen som et stykke Skoddanmark. Det gøres imidlertid ikke sjældent, og det har en ubehagelig selvforstærkende virkning.

Da debatten om udflytning af nogle af landets statsinstitutioner tog fart, havde Roald Als i Politiken en satirisk tegning af tre bondeknlode der klør sig i håret over at Dansk Sprognævn foreslås udflyttet til Udkantsdanmark. Den var som forventet morsom, men samtidig bidrog den til at opfatte befolkningen i landets randområder som tumper.

I et læserbrev i Politiken 11.9.15 skrev Grethe Ravn fra Skjern efter lige at have betalt 2.629 kr. i halvårligt abonnement på Politiken: "Hvor længe gider jeg være til grin for mine egne penge ved gang på gang at se provinsen latterliggjort? For ikke længe siden måtte Langeland stå for skud ... Og nu topper Roald Als med tegningen 'Æ sprognævn', der viser hvor håbløst det vil være at flytte Sprognævnet over til nogle grødbønder, der ikke har den fjerneste idé om hvad 'shopping' og 'caffelatte' betyder."

Lidt respekt for de danske yderdistrikter og deres beboere efterlyses. Det er ikke undermennesker de bebos af. ●

NIELS DAVIDSEN-NIELSEN er professor emeritus, dr.phil., tidligere formand for Dansk Sprognævn

DE SMÅ SPROG SKAL STYRKES

Dansk, frisisk og plattysk skal styrkes i Slesvig-Holsten. Det er tanken bag en ny handlingsplan, som den slesvig-holstenske regering står bag. Renate Schnack efterlyser en lignende handlingsplan fra dansk side

Af Merlin Christophersen

Der skal en målrettet, bred politisk indsats til, hvis de regionale mindretals sprog skal bevares og virke til fremme for den kulturelle mangfoldighed.

Det siger Renate Schnack, der den slesvig-holstenske regerings kommitterede for mindretalsspørgsmål. Grænsen har mødt hende for at høre om tankerne bag den slesvig-holstenske regerings nyeste udspil på sprogområdet: Handlingsplan sprogpolitik, der blev offentliggjort i juni 2015. Renate Schnack har som regeringens rådgiver spillet en central rolle i handlingsplanens tilblivelse.

Handlingsplanen lægger især op til, at mindretalssprog som dansk, frisisk og plattysk skal styrkes i hele uddannelsessystemet i Slesvig-Holsten. Det gælder lige fra daginstitutionerne til de højere læreanstalter, men også i videreuddannelsen på arbejdspladserne. For eksempel indføres undervisning i plattysk som første fremmedsprog på 29 grundskoler i Slesvig-Holsten, mens der gradvist tilbydes mere frisiskundervisning i alle årgange på skolerne i det frisiske sprogområde. Samtidig bliver dansk, frisisk og plattysk styrket på universiteterne i Flensburg og Kiel.

“Visionen er, at den øgede uddannelse i mindretalssprogene vil forårsage en sproglig spredning, så vi i fremtiden potentielt vil kunne møde mennesker, der behersker et mindretalssprog, i alle


dele af det offentlige liv. Det vil betyde en berigelse af samfundet generelt både i uddannelsessystemet, på arbejdsmarkedet og i kulturlivet. Ikke mindst vil det være en berigelse af menneskers personlige liv”, siger Renate Schnack.

ET SÆRKENDE

Hun håber også, at handlingsplanen vil bevirke, at det på længere sigt vil blive nemmere at rekruttere nye lærere til at undervise i mindretalssprogene, og at det vil være en gevinst for virksomheder i grænselandet, hvis medarbejdere behersker nabosproget dansk. Hun hæfter sig også ved, at det vil være positivt, hvis personalet i ældresektoren kan tale med de ældre fra mindretallene på deres eget sprog. Ud over at fremme flersprogethed skal handlingsplanen ifølge Renate Schnack også sende et politisk signal.

“Vi vil gerne fremhæve mangfoldigheden over for resten af Tyskland som et særkende for vores delstat”, siger hun og peger på, at den sproglige mangfoldighed vil være både en kulturel og økonomisk gevinst for Slesvig-Holsten.

I det forgangne år har flersprogede byskilte afstedkommet en ophedet og følelsesladet debat i de sønderjyske kommuner. Sådan forholder det sig ikke på den anden side af grænsen. De slesvig-holstenske kommuner har siden 2007



Renate Schnack efterlyser en sprogpolitik fra dansk side for det tyske mindretal i Danmark. Der bor omkring 15.000 tysksindede i Sønderjylland.

opstillet skilte med danske, frisiske og nedertyske stednavne.

Renate Schnack taler i denne sammenhæng om vigtigheden af den positive særbehandling af mindretallene, som byskiltene er et udtryk for. Det kan godt være, at nye byskilte er en bekostelig affære, men de er ikke desto mindre vigtige for at højne anseelsen af mindretallene i flertallets øjne. Det handler om at ligestille sprogene i alle dele af samfundet, og det indbefatter også ligestilling på landkortet, understreger hun.

DANSK SPROGPOLITIK ØNSKES

Den nye handlingsplan tager afsæt i mindretalssprogenes særstilling, der fastsættes i Den europæiske pagt for regionale sprog eller mindretalssprog fra 1992, som er ratificeret af både Danmark og Tyskland. Men når det kommer til den førte sprogpolitik er der store forskelle mellem Danmark og Tyskland.

Renate Schnack ser grænselandet som et sammenhængende, mangfoldigt



Foto: Karin Riggelsen

Undervisningsministeren:

“Vi kan blive bedre”

Ellen Trane Nørby, der er minister for børn, undervisning og ligestilling, er af Grænsen blevet bedt om en kommentar til Renate Schnacks opfordring til den danske regering om at formulere en sprogpolitik for mindretals sproget tysk i Danmark. Her følger undervisningsministerens skriftlige svar:

“Jeg har talt med Renate Schnack om delstatens sprogplan. Der er bestemt megen inspiration at hente, men vi skal huske på, at der er forskelle mellem Danmark og Slesvig-Holsten. Alt er ikke relevant i en dansk sammenhæng. Eksempelvis er man jo bekymret for, at frisisk helt forsvinder. Den udfordring har vi heldigvis ikke i forhold til hverken sønderjysk eller tysk i Danmark. De sønderjyske kommuner har efterhånden alle indført tysk fra 0., 1. eller 3. klasse i folkeskolen og ‘Æ Synnejysk Forening’ der blev oprettet tilbage i 2000 har de senere år oplevet tiltagende interesse, ikke mindst for ‘Æ sprog’ hvor der nu afholdes VM i Synnejysk på årlig basis. Men der er ingen tvivl om, at vi kan blive bedre på flere områder, og her er vi i en god dialog med medlemmerne af det tyske mindretal for at finde ud af, hvor de oplever udfordringer.”

“Handlingsplanen har også et element, der går ud på at styrke de økonomiske bånd mellem vore to lande. Det er også et tema vi fra dansk side er meget optaget af. Derfor er der i regeringens nye vækstplan blandt andet et initiativ, der skal gøre det lettere for danske erhvervsskoleelever at tage deres praktik syd for grænsen. Så her er jeg glad for, at der er fælles fodslag. Vi har også fra regeringens side allerede inden valget foreslået en styrket ‘Tysklandsstrategi’, hvor også sproget indgår. Vi har afgjort en interesse i, at danskernes tysk kundskaber generelt bliver styrket, hvilket jeg også som minister vil arbejde for”.



Foto: Scanpix

område. Og derfor mener hun heller ikke, at bestemte mindretalsrettigheder burde være forskellige nord og syd for grænsen, heller ikke på sprogområdet.

På uddannelsesområdet har de danske kommuner i lang tid været foran de slesvig-holstenske, i og med at tysk udbydes bredt på alle danske folkeskoler, i Tønder til og med fra børnehaveklassen. Med den nye handlingsplan skal sprogundervisningen i Slesvig-Holsten nu forbedres, men det kræver, at befolkningen er villig til at tage imod de nye uddannelses tilbud, pointerer Renate Schnack.

“Jeg forventer på længere sigt, at handlingsplanen bidrager til en stabilisering af den sproglige mangfoldighed i Slesvig-Holsten, der indebærer mere anseelse og endnu mere glæde ved den kulturelle og sproglige diversitet, såvel i mindretallene selv som i flertalsbefolkningen. Men jeg håber også på, at man i Danmark vil lade sig inspirere til ligeledes at formulere en sprogpolitik for mindretals sproget tysk, for mangfoldigheden slutter ikke ved grænsen”, siger hun. ●

ANMELDELSER

EN BEDRE FORSTÅELSE AF DET NATIONALE

Beundringsværdig klar og systematisk læsning af Saxo ligger til grund for ny bog, *Danskhed i middelalderen*, der viser nye veje inden for nationalismeforskningen

Af Uffe Østergård

Adam Wagner har med denne bog effektivt skrevet sig ind i en generation af yngre danske historikere der, provokeret af de nyere nationalismeteorier, har nylæst kildematerialet fra tiden før 1700-tallet for at efterprøve tesen om, at nationalstat og demokratisk nationalisme først opstod i kølvandet på den franske revolution.

Deres kritik retter sig først og fremmest mod den netop afdøde Ole Feldbæk der i 1991-92 ledede et stort forskningsprojekt om *Dansk Identitetshistorie*, der resulterede i fire bind plus mange mindre publikationer. Hans resultat var, at den moderne danske identitet først opstod i anden halvdel af 1700-tallet.

Det er siden af Tine Damsholt blevet påvist, at det snarere drejede sig om patriotisme i den dansk-norsk-holstenske helstat, og at den moderne nationalisme var et resultat af kampene mellem dansk og tysk i 1830erne og 1840erne og den nationalt homogene småstat efter 1864.

Det er imidlertid ikke disse diskussioner, inden for hvad man kan kalde det modernistiske og konstruktivistiske paradigme, der er drivkraften for de unge historikere, men en interesse for at undersøge ældre udtryk for dansk national identitet, patriotisme og fædrelandskærlighed. Som varedeklaration skal det ikke skjules, at jeg er en af de modernistiske historikere, der kritiseres for at have misforstået eller mistolket kilderne, især det monumentale værk fra omkring 1208, *Gesta Danorum* af Saxo Grammaticus, som Adam Wagner i det foreliggende værk har underkastet en omhyggelig og beundringsværdigt klar og systematisk læsning.

Wagners grundige arbejde fortjener meget mere end den nemme afvisning, at vi forstår noget forskelligt ved nation, stat og folk.

Baggrunden for den modernistiske tese om nationalstaten er, at denne samfundsform på en radikalt ny måde kombinerer et ældre begreb om nation med et lidt nyere begreb om stat fra 1500-tallet i en uhørt stærk kombination, som vi stadig lever i og med i en grad, så man uden overdivelse kan sige, at vi befinder os i den globale eller globaliserede nationalismes epoke. Sådan ser Wagner det ikke.

Tværtimod når han i sin fine nylæsning frem til, at Saxo, hans opdragsgiver ærkebisp Absalon, datidens læsere samt forfatterne af en række næsten samtidige krøniker alle havde en klar opfattelse af deres danske fædreland, dets grænser og forskellene mellem dem og andre nationale identiteter.

Han skelner mellem fædrelandet, patria og kongens rige, regnum, og argumenterer i en overbevisende kritik af de fleste danske middelalderhistorikere for, at datiden klart indså forskellen. Han falder ikke i den anakronistiske fælde at kalde det Danmark, som Saxo skriver om, for en nationalstat, selv om det ligger snublende nær og ofte sker i medieoffentligheden.

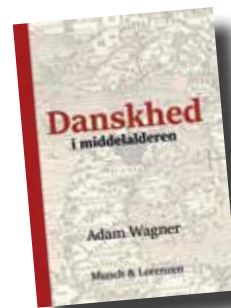
Han undgår også klogelig at tale om nationalisme hos Saxo og bruger i stedet ordet "nationalbevidsthed". Men det vækker stadig de forkerte associationer hos moderne læsere, så de tror at leve i samme land som Saxo. Jeg tror stadig, at han og de andre revisionistiske middelalderhistorikere ville gøre klogt i at respektere de grundlæggende forskelle mellem

dengang og vore dage. Han gør det delvis ved i konklusionen forsigtigt at karakterisere ideologien i de behandlede krøniker som "adelsnationalisme" og Danmark som en "adelsnation" (s.310). Det er helt rigtigt og i overensstemmelse med den dominerende nationalismeforskning. Men de fleste læsere vil nok overse denne præcisering og triumferende med Bo Bjørnvig i Weekendavisen 30. oktober 2015 slå fast, at vi nu har fået beviset for Danmarks eksistens i tusind år.

Hvilket Danmark der er tale om, præcist hvilke grænser det har, og hvor socialt og etnisk homogent det var, ved vi stadig ikke, selv efter Wagners fine læsning af Saxos værk, som udsprang af en elitekultur, skrevet på det bedste internationale sølvalderlatin.

At Saxo og hans opdragsgivere tænkte sig som danske til forskel fra norske, svenske, tyske, frisere og finner er der ingen tvivl om. Men hvad det betød og om folket, på latin "gens", også omfattede jordløse, tyende og trælle, og i hvilken grad kvinder talte med, det ved vi stadig ikke. Vi er usikre på et højere niveau efter læsningen af denne bog. Men at det er klogt – og rigtigt – at skelne mellem stat, folk, nation og sprog, er jeg stadig overbevist om, og jeg vil anbefale den unge revisionistiske historikergeneration at orientere sig grundigere i den moderne forskning, inden de fortaber sig teoriløst i kilderne.

Men vi andre må på samme tid takke for et sådant grundigt empirisk arbejde, som har bragt os meget længere i forståelsen af det nationale, herunder kilderne til "danskheden", end 1980erne da nationalismeforskningen tog fart. ●



Adam Wagner: *Danskhed i middelalderen. Nationalbevidsthed hos Saxo og i andre danske krøniker*. Munch & Lorenzen 2015. 324 sider. 300 kr.

MASSEMORD FOR EN “RETFÆRDIG SAG”

Ny bog med breve fra Anden Verdenskrig giver indblik i værnemagtsoldaternes verdenssyn

Af Moritz Schramm

“Uden for vores by er der to massegrave. I den ene ligger mindst 20.000 jøder, og i den anden 40.000 russere. Det kan umiddelbart virke rystende, men når man tænker på meningen bag, må man anse det for nødvendigt”.

Disse sætninger skriver den tyske værnemagtsoldat Heinz S. til sin søster under et ophold i Ukraine i maj 1942. Og citatet er ikke enestående. Gentagne gange kommer de tyske værnemagtsoldater i deres breve fra fronten, som den franske historiker Marie Moutier har udgivet, ind på massakrer, massemord og drab på civile – som de enten selv deltager i eller med rystende selvfølgelighed beretter om til deres familier og venner i Tyskland.

Brevene, som Moutier har udvalgt til udgivelse, modsiger således meget tydeligt den kendte myte om den “saubere Wehrmacht”, den rene værnemagt, der angiveligt ikke havde noget at gøre med massakrer og massemord. Samtidig giver brevene også et indblik i de tolkningsrammer, med hvilke soldaterne legitimerer deres handlinger. Det er i den omfattende forskning om Anden Verdenskrig efterhånden anerkendt, at både soldater og gerningsmænd begik deres handlinger inden for en såkaldt referenceramme, der gav dem mulighed for at tolke og dermed retfærdiggøre deres medvirken til massemord.

Denne tolkningsramme fremstår meget tydeligt i brevene. Ifølge flere af de tyske soldater er der tale om “en retfærdig sag”, der er hævet over enhver tvivl: det handler ifølge brevene om at forsvare “os” mod “jødiskheden” og mod de “asiatiske horder”. Mordet på civile er, ifølge soldaternes tolkning, ikke særligt pænt, men historisk nødvendigt.

Brevene viser på denne måde, hvor meget de enkelte værnemagtsoldater var inficeret af den nazistiske propaganda om en påstået forsvarskrig mod bolsjevismen og en jødisk verdenssammensværgelse. Men de gik også længere end det.

Det er, som historikeren Timothy Snyder skriver i sit forord til udgivelsen, netop soldaternes menneskelighed, der er forstyrrende for os i dag. Brevene viser med al tydelighed, at soldaterne ikke havde noget problem med at forbinde deres “retfærdige sag” med deres nære forhold til slægtninge og venner. Selv de nazistiske gerningsmænd var ingen monstre, men tydeligvis ganske almindelige mennesker. De var i stand til at se bort fra deres “fjenders”

menneskelige egenskaber, samtidig med at de dyrkede deres egne varme følelser for familie og andre nærtstående.

Moutier har stået over for i alt 16.000 breve, som er opbevaret i arkiverne i Berlin. Udvalget af breve, som er indgået i udgivelsen, er derfor nødvendigvis subjektiv. Men det giver et indblik i værnemagtsoldaternes verdenssyn og deres måde at legitimere deres handlinger på. Og dette indblik er givende – og på en nødvendig måde forstyrrende. Brevene vidner om kulden, angsten og rædslen ved krigen, men de viser også, hvor nemt vi alle principielt kunne blive fanget i et verdenssyn, der ikke giver

“ Brevene vidner om kulden, angsten og rædslen ved krigen, men de viser også, hvor nemt vi alle principielt kunne blive fanget i et verdenssyn, der ikke giver plads til almen menneskelighed ”

plads til almen menneskelighed. Og at de involverede personer ikke er i stand til at træde ud af dette verdenssyn, der snarere forekommer dem som det mest naturlige i verden. Foruroligende læsning, der stærkt kan anbefales.



Moritz Schramm er lektor, ph.d. ved Institut for Kulturvidenskaber, Litteratur, Tysk, Syd-dansk Universitet

Marie Moutier: *Breve fra 2. Verdenskrig. Krigen fortalt fra fronterne af soldater i Wehrmacht.* Oversat af Ole Lindegård Henriksen. Nyt Nordisk Forlag, 284 sider, 299,95 kr.

ANMELDELSE

SALMESANG ER FÆLLES HJERTESPROG

“Salmer på dansk og tysk” knytter bånd mellem danske og tyske menigheder i Sydslesvig og Sønderjylland

Af Karsten Nissen

På reformationsdagen den 31. oktober 2015 prædikede jeg ved den dansk-tyske gudstjeneste i Nikolaikirche i Kiel. Vi sang på hver vores modersmål efter salmebogen, *Salmer på dansk og tysk, Deutsch-Dänisches Kirchengesangbuch*, der udkom 27. september. Bortset fra en mindre melodimæssig udfordring da vi sang *Ein feste Burg ist unser Gott*, skabte den

stærke jyder” mellem Horsens og Vejle at synge efter den nye Evangelisk-kristelig Salmebog, som kongen havde bestemt skulle afløse Kingos Salmebog fra 1699. Nogle steder opstod der “sangerkrig” mellem dem, der sang efter Kingos salmebog, og dem, der sang efter den nye. I Øster Snede sang menigheden helt frem til 1966 efter Kingos Salmebog.

Nu er der med udgivelsen af *Salmer på dansk og tysk* på Det Kgl. Vajsenhus’ Forlag skabt mulighed for nye sangerkrige, men denne gang på et mere fredeligt grundlag. Den nye dansk-tyske salmebog er et fælles projekt mellem de danske og tyske menigheder i Sydslesvig og Sønderjylland. Første del indeholder salmer fra Den Danske Salmebog med en sideløbende tysk oversættelse, og numrene er de samme som i Den Danske Salmebog.

Anden del indeholder salmer fra Evangelisches Gesangbuch med sideløbende danske oversættelser, og er nummereret som i den tyske salmebog, dog med 1000 foran. Desuden indeholder salmebogen oversættelser fra en række nyere danske salmebogstillæg.

Det er ikke tilfældigt, at salmebogen udkom på 60-års dagen for København-Bonn Erklæringen, som den danske statsminister H.C. Hansen og den tyske forbundskansler Konrad Adenauer underskrev i 1955. Dermed skabtes en ny situa-

tion for de to mindretal nord og syd for grænsen. At tilhøre det danske eller tyske mindretal blev herefter en fri beslutning for den enkelte, ligesom det blev en retlighed at kunne anvende sit danske eller tyske modersmål.

Den nye dansk-tyske salmebog vil medvirke til at forstærke det kirkelige fællesskab mellem de danske og tyske menigheder i Sønderjylland og Sydslesvig. Samtidig tydeliggør salmebogen, at en række af de værdsatte og meget brugte salmer i Den Danske Salmebog oprindeligt er skrevet på tysk. Her bruger man naturligvis den kendte danske oversættelse. En række salmer, både på dansk og tysk, er gennem 40 år blevet oversat af den kreds af danske præster syd for grænsen, som kaldes “Grundtvig-værkstedet” samt af en række enkeltpersoner. Deres fremragende arbejde er en væsentlig forudsætning for, at denne salmebog kunne udgives. Noter over de enkelte salmer hjælper organisten med de melodimæssige udfordringer. ●

“Bortset fra en mindre melodimæssig udfordring da vi sang *Ein feste Burg ist unser Gott*, skabte den fælles salmesang et ganske særligt fællesskab mellem gudstjenestens deltagere

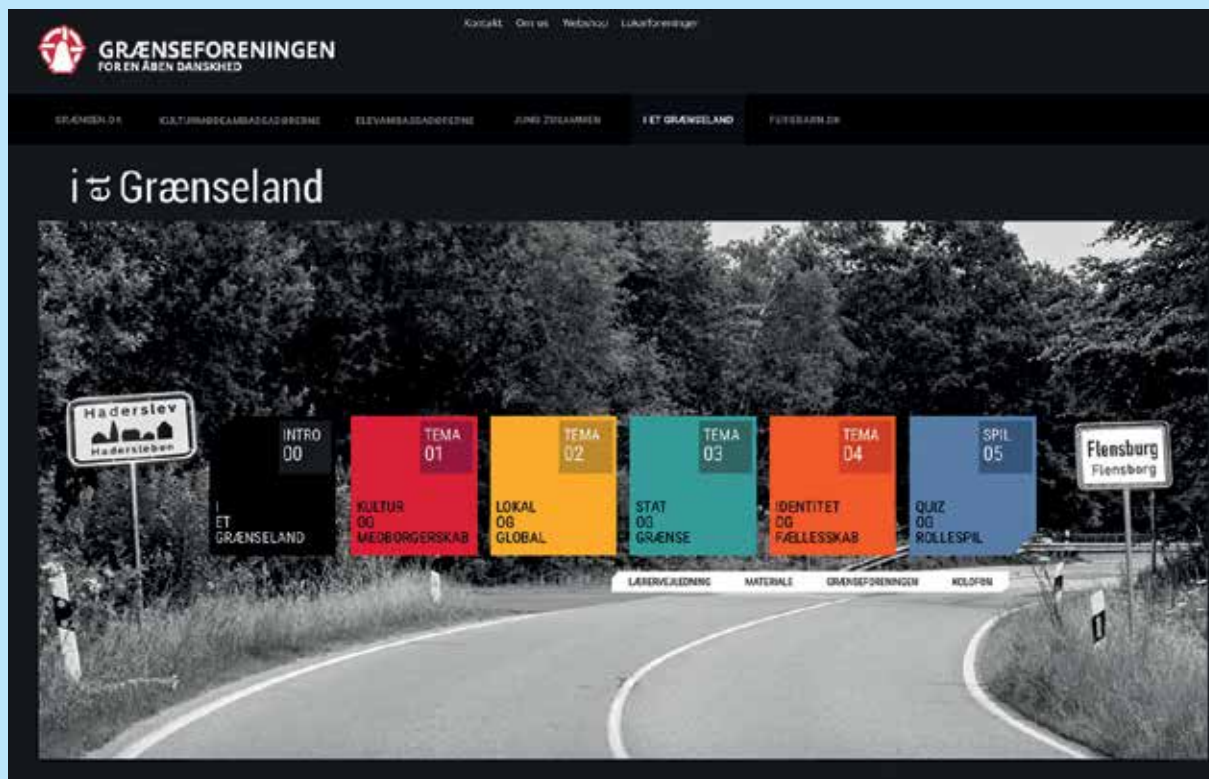
fælles salmesang et ganske særligt fællesskab mellem gudstjenestens deltagere. Det er en forudsætning for et ægte fællesskab, at man har respekt for forskelle.

Salmesangen er vigtig for danskerne. Ikke mange andre folk har kunnet fostre salmedigtere som Thomas Kingo, Hans Adolf Brorson og N.F.S. Grundtvig, for slet ikke at nævne de mange nye. Salmerne er så vigtige, at der har været strid om dem. Det så vi i 2002 i forbindelse med autorisationen af Den Danske Salmebog. Og for 220 år siden nægtede “de



Salmer på dansk og tysk. Deutsch-Dänisches Kirchengesangbuch. Det Kgl. Vajsenhus’ Forlag, 292 salmer, 456 sider, 248 kr.

Karsten Nissen er tidligere biskop i Viborg stift og folkekirkens teologiske rådgiver i forbindelse med Reformationsjubilæet, Luther 2017.



Det nye undervisningsite skal sætte grænse-landets historie ind i en moderne kontekst.

NYT UNDERVISNINGSMATERIALE OM GRÆNSELANDET

Grænseforeningen står bag “ietGrænseland”, der er henvendt til elever på de danske ungdomsuddannelser

Af David Nygaard Madsen

Elever og lærere på de danske ungdomsuddannelser har fået en helt ny platform, hvor de kan arbejde med grænselandet på en måde, der er både teknologisk og indholdsmæssig moderne.

“ietGrænseland” hedder Grænseforeningens nye undervisningsite, der giver adgang til både opgaver, videoer og spil, der skal inspirere elever på ungdomsuddannelserne til at lære mere om grænselandet.

Formålet med det nye undervisningsite er at sætte grænselandets historie ind i en moderne kontekst, så den bliver både vedkommende og nærværende for eleverne, fortæller Grænseforeningens pædagogiske konsulent, Gunvor Vestergaard, som har været en af hovedkræfterne bag sitet.

“Hen over de seneste 5-6 år har vi oplevet en stigende interesse for, hvad vi kan lære af grænselandet. Et eksempel er arbejdet med grænsekonflikter, hvor underviserne førhen udelukkende brugte eksempler fra fjerne dele af verden. Nu har mange

fået øjnene op for, at vi ved den dansk-tyske grænse har et fremragende eksempel på en grænsekonflikt, som det tilmed er lykkedes at løse”, siger hun.

GODE IDÉER EFTERLYSES

Med det nye undervisningsite opruster Grænseforeningen sit mangeårige fokus på undervisning, der især tog fart i 2009, da de sammen med Forlaget Columbus udgav bogen “Grænseland Krig og Kulturmøde”,

“Bogen viste sig som en stor succes, og den solgte langt over forventning. På den baggrund og med den tidsalder vi er gået ind i, var det helt oplagt at bringe vores undervisningsmateriale ind i den digitale verden. Det er baggrunden for ietGrænseland”, siger Gunvor Vestergaard.

Hun pointerer, at sitet ikke skal ses som en lærebog, men i højere grad som en opgave- og inspirationsbank.

“Det digitale format giver en lang række fordele, blandt andet at vi kan gøre brug af video og spil. Lige så vigtigt er det også, at vi hele tiden kan opdatere i materialet, så det bliver udbygget endnu mere end det allerede er”, siger Gunvor Vestergaard, der gerne modtager en mail fra alle, der måtte have en god idé eller opgave, som kan indgå på undervisningssitet. ●

ietGraenseland@graenseforeningen.dk



MØBLER ER OGSÅ DANNELSE

Af Anna-Lise Bjerager

I dag har vi vænnet os til skandinavisk minimalisme i boligindretningen med hvide vægge, få møbler og ingen nipsgenstande. I 1800-tallet var det anderledes. Dengang var de fleste borgerlige hjem indrettet med møbler med udskæringer og ornamenten.

Historicisme hedder begrebet, der beskriver arkitekturen 1850-1900, hvor man gjorde brug af historiske stilarter, for eksempel nygotik, nyrenæssance og nationalromantik, i såvel byggestil som boligindretning.

Etnolog Kirsten Rykind-Eriksen har skrevet en bog om denne periode, idet hun dog begynder med senempiren, ca. 1830, og slutter med skønvirke 1900-1930.

“Griffe, hejrer og ulve. Nyt syn på design og møbelindustri 1830-1930”, hedder den nye bog, der hævder, at de historiscistisk udformede møbler og interiører var led i et omfattende opdragelses- og dannelsesprojekt. Det nye borgerskab ønskede at gøre “masserne” til nyttige og dannede samfunds-

borgere og i den opdragende proces var møbler et middel helt på linje med folkehøjskolerne.

Gennem to store danske møbelfirmaers historie og produktion gør Kirsten Rykind-Eriksen rede for historicismens forhold til den etablerede kunstverden, herunder Kunstakademiet, der beskyldte den nye møbelindustri for ikke at følge kunstindustriens regler.

Kirsten Rykind-Eriksen, der har arbejdet på Nationalmuseet Nyere Tid og på VejleMuseerne, har lagt flere års forskning til grund for det omfattende værk, der er rigt illustreret. ●

Kirsten Rykind-Eriksen: Griffe, hejrer og ulve. Nyt syn på design og møbelindustri 1830-1930, Nyt Nordisk Forlag, 500 sider, 499,95 kr.

TÆNK ENGANG ...

Tekst & foto: Mette Bock

Her er Anne Dorte Riggelsen. Hun kommer fra Tønder. Jeg mødte hende, da jeg for nylig deltog i FN's generalforsamling i New York. Anne Dorte er Danmarks generalkonsul i USA, en stilling hun fik sidste år efter en periode som ambassadør i Paris. Få dage før havde jeg besøgt Danmarks ambassadør i Washington, Lars Lose. Lars er såmænd også opvokset i Tønder, og hans hustru, Ulla, kommer fra det danske mindretal i Sydslesvig.

For mig var det en fantastisk oplevelse at høre om, hvordan disse danske topdiplomater finder inspiration til deres daglige arbejde derved, at de er opvokset i et grænseland.

Middagen i Anne Dorte Riggelsens residens blev indledt med en sang fra højskolesangbogen. Pragtfuldt. Da Anne Dorte havde fortalt, at hun kom fra Tønder, spurgte jeg, om vi ikke også skulle synge *For en fremmed barskt og fattigt*. – NEJ, udrød hun. Så bryder jeg totalt sammen i gråd!



For diplomaten savner grænselandet. Af samme grund har Anne Dorte købt sine forældres hus så hun engang, når hun ikke længere skal repræsentere Danmark som diplomat i udlandet, kan vende tilbage til Tønder.

Jeg er stolt af både Lars, hans hustru Ulla og af Anne Dorte. De knytter bånd mellem grænselandets historie og aktuelle globale udfordringer. De ved, at flere kulturer, flere sprog – og mindretal og flertal – kan leve fredeligt side om side. At det kræver tid, tålmodighed og vedholdenhed at leve i et grænseland. Men også, at det kan fostre en mangfoldighed og generøsitet, som verden i den grad har

behov for i tider med grænsekonflikter og kulturmøder overalt.

Jeg ser frem til at møde både familien Lose og familien Riggelsen, når de kommer på visit i moderlandet her til jul. Det er min plan at lave et par tv-programmer til DK4, hvor de skal fortælle om forbindelsen mellem en opvækst i grænselandet og en tilværelse som diplomater i den store verden.

Verden er både meget stor – og meget lille. Det store kan ofte aflæses i det små. Hvis vi ellers kan få øje på det. ●

“Tænk engang” beskriver formand Mette Bocks møder med mennesker og mindretal

LOKALFORENINGER

LOKALFORENINGERNE
Arrangementer sendes til **Claus Jørn Jensen på graenseforeningen@privat.dk** eller til **Åbenråvej 22, 6400 Sønderborg. Deadline for arrangementer, der ønskes med i næste nummer af GRÆNSEN, er mandag 11. januar.**

FOREDRAG OG MØDER

Se lokalforeningernes detaljerede program på: www.graenseforeningen.dk/kalender

SYDDANMARK

Aabenraa

10. februar kl. 19.30. Folkehjem i Aabenraa: Afstemningsfest. Hovedtaler: Jørn Buch. Underholdning ved Sønderjysk Folkekor. Arrangører: Sprogforeningen, Foreningen Norden, Frederiksklubben og GF Aabenraa

Faaborg-Midtfyn

28. januar kl. 19.00. Carl Nielsen Salen, Carl Nielsen-skolen, Lumbyvej 68, Nr. Lyndelse: Finn Slumstrup: “Oprør fra udkanten” Foredraget arrangeres i samarbejde med Lokalrådet for Nr. Lyndelse og omegn. Pris 50 kr.

Haderslev

20. januar kl. 19.00. Skrydstrup Forsamlingsgård. Siegfried Matlok, tidligere chefredaktør ved Der Nordschleswiger: “Grænselandet er noget enestående”. Pris inkl. kaffe 120 kr. Medlemmer 80 kr.

10. februar kl. 19.00. Hotel Norden, Haderslev Afstemningsfest. Festtaler: Tidl. biskop Elisabeth Dons Christensen. Sanggruppen “De Hylende Hunde” underholder. Pris inkl. kaffe 150 kr. Medlemmer 110 kr.

Kolding og omegn, Grænseforeningen for Kolding og omegn

21. januar kl. 18.00. Hotel Vamdrup, Torvet 1, 6580 Vamdrup. 150-året for Vamdrups status som grænsestationsby fejres med middag, fællessang, underholdning ved Onsdagstrioen og oplæsning. Pris inkl. middag ▶

LOKALFORENINGER

► 150 kr. Tilmelding senest 14. januar på tlf. 75 58 33 10 eller 75 58 33 05 (helst efter kl. 17)

10. februar kl. 19.00. Brødremenhedens Hotel, Lindegade 25, Christiansfeld. Festligholdelse af afstemningsdagen. Hovedtaler: Overborgmester i Flensborg Simon Faber. Pris 100 kr. inkl. kaffe. Billetter købes via Billetnet eller i turistbureauerne i Kolding, Haderslev og Christiansfeld.

Odense og omegn

10. februar kl. 15.00. Henriette Hørlücks Skole. Foredrag.

Rødding – Vejen

10. februar kl. 19.30. Sdr. Hygum Forsamlingshus, Ribevej 51, Rødding. Afstemningsfest. Taler: Formanden for Grænseforeningen Mette Bock, som vil fortælle om Grænseforeningen. Pris: 75 kr. inkl. kaffe.

Sønderborg

14. januar kl. 19.00. Idrætshøj-skolen, Friheds Alle, Sønderborg. Den nye Højskolesangbogs 10-års-jubilæum fejres. Aase Pejtersen, Flensborg, leder aftenen med sange om "sprog og ånd", "vinter" og Sydslesvigsangen. Pris 100 kr. inkl. kaffe. Tilmelding senest søndag den 10. januar til kifano@gmail.com eller 61778515. Tilmeldingen gælder, når beløbet er indbetalt på konto 9797-000119400

7. februar kl. 14.00. Broager-Salen ved Broager-Hallen. Afstemningsfest. Taler: Grænseforeningens formand Mette Bock. Allsundorkestret underholder. Arrangeres i samarbejde med Broager nationale Udvalg og Foreningen Norden. Pris inkl. kaffe 75 kr.

Tønder

28. januar kl. 18.00. Slogs Herreds Hus i Bylderup. Grønlangkålsspising. Pigegruppen ZENOBIA underholder. Pris inkl. middag 200 kr. Tilmelding til Slogs Herreds hus 74762400, Jens Andresen 74835360, Birgitte Gabs 74734476 eller Erik Monrad erikmonrad@hotmail.com senest søndag d. 24. januar.

16. februar kl. 19.00. Højer Præstegård. Foredrag: "København – Rejsby". Lone Clausen fortæller om sin rejse fra stenbroen i København til et liv som husmor på en gård i Rejsby.

Varde og omegn

10. februar kl. 19.00. Varde Bibliotek, Rådhusstræde 2, 6800 Varde. I forbindelse med genforeningsdagen holder forfatter Pernille Juhl foredrag om sin familiekronike. Billetter koster 50 kr. og kan købes på vardebib.dk/detsker eller i døren. Medlemmer gratis.

MIDTJYLLAND

Horsens og omegn

10. februar kl. 18.00. Klostergården, Havneallé 12 A, Horsens. Spising af grønlangkål og dessert. Foredrag med billeder af Tove Sørensen: "Min vej til toppen af Kilimanjaro". Tilmelding til Jens Nørgård eller Svend Bonfeldt senest den 3. februar. Pris inkl. middag 110 kr.

Randers og omegn

17. januar kl. 17.00. Johanneskirken mødelokale, Vorup. "Glant awten". Sønderjysk grønlangkål og rugbrødstorte. Sang og fortælling. Pris 120 kr. Tilmelding senest 9. januar til Ingeborg Grønbæk: tlf. 86428081 eller Karen-Margrethe Møller: tlf. 21921135.

Ringkøbing og omegn

7. januar kl. 19.30. Fjordparkens Aktivitetscenter, Holmelunden

10, Ringkøbing. Museumsinspektør, dr. phil. Esben Graugård, TV Midtvest, Mocca, Holstebro Museum, underholder. Arrangeret af Folkeuniversitetet og Grænseforeningen Skjern/Tarm/Videbæk. Pris inkl. kaffe 75 kr. Tilmelding til Sven senest 5. januar

18. februar kl. 19.30. Fjordparkens Aktivitetscenter, Holmelunden 10, Ringkøbing. Tidligere overinspektør ved Museum Sønderjylland, Sønderborg slot, mag. art i europæisk etnologi Peter Dragsbo fortæller om sin nye bog "Arkitektur til Grænsen". Pris inkl. kaffe 75 kr. Tilmelding til Peter senest 8. februar.

Silkeborg-Hammel og omegn

7. januar kl. 18.00. Medborgerhuset, Bindslevs Plads 5, 8600 Silkeborg. Foreningen Norden inviterer til Nytårskur med gule ærter. En musikgruppe fra Den Kreative Skole underholder. Tilmelding senest 3. januar: Grethe Svendsen på 86846992. Pris inkl. middag 200 kr.

Skjern-Tarm-Videbæk Egnen

7. januar kl. 19.30. Fjordparkens aktivitetscenter, Holmelunden 10, Ringkøbing. "Da den vestjyske udkant var midt i verden", ved museumsinspektør dr. phil. Esben Graugaard. Tilmelding senest 5. januar til Sven Beiter: beitersven@gmail.com, tlf. 97320986

SJÆLLAND

Dianalund og Stenlille

26. januar kl. 19.30. Degneparken, Degneparken 1, 4293 Dianalund. Fra Amager til Sønderjylland og tilbage til Sjælland: Klaus Aagerup fra Niløse fortæller om at vokse op i 2 forskellige miljøer og om at bosætte sig i et sjællandsk landbysamfund.

Fuglebjerg og Hyllested

17. februar kl. 18.00. Fuglebjerg Missionshus, Korsørvej 15, 4250 Fuglebjerg. "Danske herregårde i Slesvig" ved historiker Ole G. Nielsen, Vemmelev. "Pris inkl. smørrebrød 100 kr. Tilmelding senest 8. februar til Erling Nielsen.

Guldborgsund

18. januar kl. 18.30. Sognets Hus i Maribo. Grønlangkålsspising. Se mere under Lolland.

15. februar kl. 19.00. Kulturforsyningen, Voldgade 1, Nykøbing Falster. Marcus Knuth fra Lolland fortæller om sit liv og om sine indtryk fra rejser i udlandet. Pris inkl. kaffe 30 kr.

Lolland, Grænseforeningen for Lolland

18. januar kl. 18.30. Sognets Hus, Kirkestræde 6, Maribo. Grønlangkålsspising med sønderjysk præg. Bankospil m.m. Pris 175 kr. Tilmelding til Lone Gliese på tlf. 54759453 eller mail: lone.gliese@waapost.dk senest den 13. januar.

Næstved

15. januar kl. 18.00. VISP Birkebjerg Alle 3, Næstved. Grønlangkålsspising og underholdning ved Bibliotekskoret. Pris 200 kr. Tilmelding senest 9. januar tlf. 55732635 (Lars) eller 21452972 (Carl).

Ringsted og omegn

10. februar kl. 19.00. Generalforsamling afholdes i Pavillonen, Tværalle, Ringsted

Sorø

28. januar kl. 19.30. Værkerne, lokale 202, Frederiksvej 27, Sorø. Arkæolog, museumsinspektør Per Ethelberg, Museum Sønderjylland, Haderslev, taler om "Anglerne, – deres storhed og deres fald – og udvandring".

HOVEDSTADEN**Hillerød**

9. januar kl. 14.30. "Nytårskur" med musikalsk underholdning, kaffe, portvin og kransekage.

Hørsholm

16. januar kl. 16.00. Hørsholm sognegård, indgang v/Ridebanen. Lars Harms, medlem af Den slesvig-holstenske Landdag for SSW, taler om frisernes kultur og hverdag. Herefter generalforsamling med dagsorden efter vedtægterne, hvortil der hermed indkaldes.

København og Frederiksberg

10. februar kl. 18.00. Restaurant Allegade 10, Frederiksberg. "10. februar møde" med gule ærter og pandekager og foredrag. Tilmelding og yderligere oplysninger kan fås ved at kontakte foreningen via mail gf@graensekf.dk

NORDJYLLAND**Vendsyssel**

6. februar kl. 15.00. Sognegården i Vrå, Søndre Vråvej 11B, 9760 Vrå. Aktuelle politiske udfordringer for de danske og frisiske mindretal i Sydslesvig, ved landdagsmedlem Lars Harms (SSW), Kiel. Pris inkl. kaffe 50 kr.

**TURE/REJSER
ARRANGERET
AF LOKAL-
FORENINGERNE:**

Medmindre andet er nævnt, kan du tilmelde dig uanset bopæl eller medlemskab af lokalforeningen. Se lokalforeningernes detaljerede program på: www.graenseforeningen.dk/kalender

SYDDANMARK**Haderslev,****Grænsforeningen Haderslev**

25. februar kl. 19.30. Det Lille Teater, Marienstrasse 220, Flensborg: "Søsteren der ikke vendte hjem". Gennem mange år er der købt 20 billetter, som vederlagsfrit tildeles de medlemmer, som melder sig først. Transport til Flensborg sker i egne biler. Et bestyrelsesmedlem vil være til stede på teatret og uddele de bestilte billetter ved ankomst.

GRÆNSEN 78. årgang

Peder Skrams Gade 5, 1054 København K

Udgiver

Grænsforeningen

Ansvarshavende redaktør

Anna-Lise Bjerager
alb@graenseforeningen.dk

Næste nummer af Grænsen

udkommer 9. februar.
Materiale modtages senest 18. januar.

Tryk

Jørn Thomsen Elbo A/S

Layout

www.prik.dk

Forsidefoto

Thomas Tolstrup

Grænsforeningens kontor

Peder Skrams Gade 5, 1054 København K
Tlf. 3311 3063, www.graenseforeningen.dk

Protektor: Hans Kongelige Højhed Prins Joachim

Formand

Mette Bock
mb@graenseforeningen.dk, tlf. 3337 4952

Generalsekretær

Knud-Erik Therkelsen
ket@graenseforeningen.dk, tlf. 2023 1984

Grænsforeningens formål

Det er Grænsforeningens formål at støtte danskheden i grænselandet, særligt syd for grænsen, at udbrede kendskabet til grænselandets forhold samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Grænsforeningens vision

Erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland er en væsentlig inspiration for sproglig og kulturel mangfoldighed i en verden under forandring.

Grænsforeningens værdier

Grænsforeningen er en vigtig folkelig basis for den danske stats støtte til det danske mindretal i Sydslesvig og er uafhængig af partipolitiske interesser.

Grænsforeningen mener og siger:

- Demokrati, ytringsfrihed og ligeværd gælder for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med andre sprog og kulturer.

Grænsforeningens bestyrelse

Formand: Mette Bock, Horsens

1. næstformand: Jens Andresen, Løgumkloster

2. næstformand: Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Syddanmark

Sigrid Andersen, Agerskov
Per Grau Møller, Nr. Lyndelse
Kirsten Rykind-Eriksen, Randbøldal

Region Midtjylland

Sven Beiter, Ringkøbing
Karen-Margrethe Møller, Randers

Region Nordjylland

Karsten Nørgaard Simonsen, Aalborg
Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Sjælland

Lars Bjerre, Næstved
Henning Bonde, Jyderup

Region Hovedstaden

Niels Jørgen Heick, Hillerød
Ove Nissen, Rungsted Kyst

Ressourcepersoner

Jens Andresen, Løgumkloster
Per Paludan Hansen, Frederiksberg
Peder Damgaard, Kollund



PÅ JAGT EFTER ØSTERS

Tag waders på og gå ud og pluk dine egne østers i Vadehavet, lyder opfordringen fra naturvejleder Klaus Melbye, Vadehavscentret i Ribe

Af Anna-Lise Bjerager

Der kan være mange grunde til at besøge Vadehavet, der er et af verdens største tidevandsområder og på Unescos liste over verdenskulturarv. Her er trækfugle, sort sol og sæler, og så er der østers. Klaus Melbye, der er naturvejleder og leder af Vadehavscentret i Ribe peger på østers som en af de væsentligste attraktioner lige nu. Hvorfor ikke køre en tur til Vadehavet, trække i waders og begive sig ud på en kilometerlang, naturskøn vandring og plukke sine egne østers? Vadehavscentret har arrangeret såkaldte østerssafari siden 2006, og det samme gør flere andre udbydere langs Vadehavet, og det har vist sig at være en succes i sæsonen fra oktober til april måned.

“Det er en vidunderlig naturoplevelse, og der er et særligt fællesskab forbundet med at vade afsted i 3-4 timer for at nå ud til de store banker i Vadehavet, hvor der er rigtig mange østers”, siger han.

Danskerne har spist østers siden tidernes morgen, hvilket stenalderens køkkenmøddinger ved Ertebølle vidner om. Der var dengang tale om europæiske østers, (*Ostrea edulis*), og der findes stadig en ynglebestand i Limfjorden og spredte forekomster i Skagerrak og i Kattegat.

Indtil 1929 blev der høstet europæiske østers på bankerne i Vadehavet. De såkaldte Flensborg-østers blev pakket i tønner i Østershuset, der i dag er en del af kulturcentret Kiers Gaard ved Højer. Herefter blev de sendt med vogn til Flensborg og derfra videre. En stor del af dem blev sejlet til Sankt Petersborg.

Krebsepesten gjorde det af med den europæiske østers, og fra midten af 1900-tallet begyndte man at importere stillehavsøsters (*Crassostrea*

gigas) fra Japan. I 1986 blev der udsat stillehavsøsters på Sild. Men selv om stillehavsøsters er en invasiv art, der kan blive op til 30 år og så stor som en størrelse 44 i sko, synes Klaus Melbye lige så godt, man kan lære at leve med dens tilstedeværelse.

“Stillehavsøsters fylder meget i Vadehavet, og den har medvirket til, at fødekædebalancen i Vadehavet er blevet forskudt. Men man kan ikke gøre noget ved det. Om man så satte 20 fiskebåde til at opfiske den, ville den komme igen. Vi kan lige så godt bare nyde at plukke og spise den”, siger han. ●



SÅDAN SPISES ØSTERS

Klaus Melbye anbefaler:

RÅ ØSTERS

I tynd skive agurk lægges under den rå østers, ½ teskefuld vodka hældes ved, i knivspids wasabi øverst

GRATINERET ØSTERS

I finthakket rød løg dækkes af estragon-eddike, koges ind og hældes ved østersen, der er tømt for væske, persillesmør placeres øverst, gratineres i ovnen/på grill i cirka 4 minutter.